

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1881.

Andra Kammaren.

N:o 27.

Onsdagen den 23 Mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades de i Kammarens sammanträden den 16 innevarande månad förda protokoll.

§ 2.

Fortsattes föredragningen af Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 22), öfver Herr F. T. Borgs motion, N:o 44, angående vissa ändringar i undervisningsväsendet.

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

I ordningen förekom *mom. b)* under *1:sta punkten*.

Efter uppläsning af Utskottets hemställan i detta moment anförde:

Herr Gilljam: Jag skall värdsamt anhålla att, likasom förra året, få yrka afslag såväl å det nu föredragna *mom. b)*, som å *mom. c)*, hvilket sistnämnda står med *mom. b)* i närmaste förbindelse. Jag skall göra detta på skäl, som jag vill anföra i största möjliga korthet.

Jag tager för gifvet, att hvarken Utskottet eller någon af Kammarens ledamöter i öfrigt har den åsigten, att några ämnen böra läsas vid de allmänna läroverken utan motsvarande gagn. Men jag anser, att något gagn icke kan vinnas, om studiet af latin börjas först uti sjette klassen; och jag är för min egen personliga del och med egen ganska rik erfarenhet i detta afseende så fullt öfvertygad om denna sak, att jag vågar ställa den frågan till hvilken som helst af denna Kammare, om han hört någon, som vid våra läroverk omedelbart lagt hand vid undervisningen i latin från början till slut, medgifva, att någon frukt vid läroverket kan vinnas af ett studium af latin, som börjas först i sjette klassen? Hvarje ämne bör inträda i undervisningen i sin rätta ordningsföljd, och hvad latinet särskildt angår, bör detta språk, för att studiet skall varda fruktbringande, inträda tidigt, enär det icke kan inläras, som man säger, i en hastig vändning. Tager man derjemte i betraktande, dels att, om latinet skulle läsas först i sjette klassen, detta språk skulle för en stor del af lärjungarne komma att

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

börjas samtidigt med det grekiska språket, ett ämne, som, äfven det, erbjuder stora svårigheter; och dels att i de öfversta klasserna flera ämnen trängas, som under lärjungens sista tid vid läroverket uppträda med anspråk på hans tid och krafter, så är det gifvet, att häraf skall uppkomma en öfveranstängning, som ingen lärjunge kan uthärda. Det är på dessa grunder, som jag har velat säga, att, om icke latinet börjar förr än i sjette klassen, så är det andra skäl än pedagogiska, som föranleda, att det bibehålles, ty bättre än det vore att latinet helt och hållet strökes bort. Vill man endast bereda fritt utrymme åt den moderna bildningen, så hindras detta sannerligen icke deraf, att latinet börjar i fjerde klassen, såsom nu sker.

Utskottet har på sätt och vis lofvat oss guld och gröna skogar, om vi vilja inskränka latinstudiet till det minsta möjliga. Men om man också icke visste på förhand, att vid undervisningen stora kraftanstängningar krävas för att vinna rätt måttliga resultat, är jag i tillfälle att i detta afseende hänvisa Kammaren till redan bestående faktiska förhållanden. Det finnes nemligen så många lärjungar i vårt land, som icke sysselsätta sig med latin, att vi mycket väl kunna bedöma de resultat, som på denna väg hafva uppnåtts. Jag tror, att dessa resultat icke äro så häpnadsväckande, att man med stöd af dem kan inbilla oss att dessa lärjungar vunnit mera än de, som läst latin. Men vill man inskränka latinstudiet för att bereda utrymme och frihet åt den moderna bildningen, som man anser blifva så mycket lidande af latinläsningen, så finnes ett mycket mera praktiskt och billigt sätt att gå till väga, och det är att inskränka latinläroverkens antal till det, som verkligen behöfves med afseende på det antal lärjungar, som vilja begagna sig af latinläsningen, och låta de andra läroverken vara realläroverk. Då har man ordnat saken på det sätt, att ingen lärjunge deraf blir skadad, men hvarje lärometod erhåller sin fulla rätt. Jag minnes mycket väl, att man förra året gjorde den anmärkning mot en dylik erinran från min sida, att finge man blott först stryka bort latinet såsom tvångsämne i universitetsexamina, så kunde man sedan talat om full och fri konkurrens mellan de olika slagen af läroverk, men icke förr. Detta är likväl ett något våldsamt sätt att gå till väga. Det är att klippa af en kontinuitet, som i afseende på undervisningen är af största vigt. Det är dessutom alldeles onödigt att indraga läroverken i striden om den rätta anordningen af universitetsexamina, ty ingen kan taga skada utaf att vissa lärjungar under tiden läsa latin. Den, som icke vill läsa latin, har ju sin fulla rätt att låta bli.

Öfvergår jag nu till mom. c), hvilket, såsom jag nämnde, efter mitt förmenande står i närmaste samband med mom. b), så talas der om, att i de fem nedersta klasserna icke borde få läsas mer än ett främmande språk jemte tyskan. Såvidt jag kan förstå, är detta redan nu det faktiska förhållandet vid våra läroverk. Det är väl sant, att i femte klassen läses både på latinsidan och realsidan tre timmar i veckan franska, utom latin på den ena linien och engelska på den andra. Men franskans inträde i femte klassen är alldeles icke en följd af pedagogisk beräkning, ty de pedagogiska grundsatserna bjuda, att franskan bort vara borta derifrån, utan blott och bart en koncession åt något, som af denna Kammare plägar högt skattas, nemligen den

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

praktiska fördelen. Man vet nemligen på förhand, att en mängd lärjungar afgår från femte klassen, och det har derföre ansetts synnerligen önskligt, att de då fått lära sig åtminstone så mycket franska, att de vanligaste franska ord kunna af dem på någorlunda tillfredsställande sätt prononceras, att de fått kännedom om de allmännaste reglerna i afseende å t. ex. genusbildning, pluralbildning o. s. v. Men ur pedagogisk synpunkt, säger jag ännu en gång, finnes intet att anmärka mot att franskan borttages ur femte klassen.

Bortser man således från nyssnämnda förhållande, kommer man dertill, att i fjerde och femte klasserna läses icke mer än ett språk jemte tyskan, nemligen på den ena linien latin och på den andra engelska. Men striden gäller nu: skall latinets få vara kvar i fjerde och femte klasserna, eller skall det bort derifrån? Med afseende härpå ber jag att få upprepa hvad jag förlidna år yttrade härom, nemligen att, då hvar och en har rätt att slippa läsa latin och i stället får läsa engelska, så sker ju ingen orätt. Om några lärjungar på förhand beslutat sig för att studera latin, och det, för att de skola kunna under sin skoltid härutinnan inhemta något af verkligt värde, är nödvändigt, att de börja dermed i fjerde klassen, hvarföre skola de icke få det, då latinets, på samma gång som det utgör ett sjelfständigt läroämne, har förmågan att bilda en sammanhållande kraft i deras språkinsigter och språkstudier? För den, som betraktar saken i sin allmänhet och från synpunkten af en fruktbringande undervisnings kraf, låter knappt något mera olämpligt tänka sig, än att lärjungarne först i sjetten klassen skola börja med en så svår formlära, som den latinska, och trots hvad jag i förgår hörde af en ärad talare på göteborgsbanken, påstår jag, att det under nuvarande förhållanden icke är möjligt för någon människa att lära sig latin, utan att börja med formläran. Läger man hertill, att den grekiska formläran äfven skall börjas i sjetten klassen, så blir den pedagogiska orimligheten fullständig. I fjerde klassen är det redan sent att börja med den latinska formläran. Men den passar dock någorlunda för en lärjunge på detta stadium, ehuru han redan då är kommen till den ålder, att han helst vill begagna sig af det material, som han inhemtat, och icke börja att inhemta sjelfva materialet.

Jag tror, att jag härmed sagt ungefär hvad jag behöfver säga för att motivera min anhållan om afslag å Utskottets hemställan uti såväl mom. b) som mom. c).

Herr Ahlin: Den föreliggande frågan må väl anses vara af den vikt och betydelse, att den icke bör afgöras utan all diskussion, äfven om vi, som uppträda på denna sida, hafva fullkomligt klart för oss, att vi icke kunna något inverka på utgången. Vi anse det likväl vara vår skyldighet att lemna de upplysningar vi kunna.

Till en början vill jag nu, likasom förra gången frågan förevar, tacka Utskottet för åtskilligt godt, som Utskottet i sitt betänkande gifvit oss. Så heter det på sid. 3: »Men menniskoanden är icke ett käril för mottagande och inrymmande af osmältbart vetande i stora massor, utan hon är till sitt väsende en lefvande kraft, egnad att genom lämplig och måttlig näring utveckla sig, men å andra sidan blott-

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

stald för att genom ändamålsvidrig öfverlastning varda hämmad och undertryckt.» Jag tackar upprigtigt för uttalandet af denna grundsats; den står nemligen i den allra bjertaste motsats mot hvad man eljest på detta område så ofta får höra. Det är annars rätt vanligt att betrakta menniskoanden, på det materialistiska sättet, såsom en säck eller påse, i hvilken man skall stoppa in allt möjligt för att hafva det der förvaradt att sedermera under lifvet tagas fram och användas, eller ock, enligt en gammal bild, såsom en skriftafla, den man skrifver full med hvarjehanda innehåll för att sedan hafva detta att läsa, när det behöfves. Jag anser den af Utskottet nu uttalade grundsats vara sådan, att på den verkligen kan byggas en vetenskaplig pedagogik, och när vi sålunda äro ense om sjelfva principen, bör en diskussion kunna blifva möjlig. Mig förefaller det dock mycket förvånande, att vi, utgående från samma begynnelsepunkt, kunna komma till så alldeles olika resultat.

Vidare heter det i betänkandet: »Vid de ständigt växande fordringarne utifrån måste med allt större sorgfällighet det ur pedagogisk synpunkt väsentliga af hvad som i skolan på olika stadier skall läras, noga skiljas från det mindre väsentliga, under iakttagande derjemte af följdriktighet och ändamålsenlig enkelhet i anordningarne.» Detta skrifver jag också under, och det torde få anses vara fullkomligt riktigt. Men jag anhåller att nu få i korthet, som jag hoppas, något granska, huruvida Utskottet har varit dessa sina vackra och förträffliga grundsatser troget. En sådan granskning har redan i någon mån verkstälts af den ärade och grundligt lärde och erfarne man, som före mig hade ordet, och jag har dertill icke särdeles mycket att tillägga.

Enligt Utskottets förslag skulle läsningen af latin och grekiska börja först i sjetten klassen. Nu gällande skollag föreskrifver — och i den delen har Utskottet icke föreslagit någon förändring — att i sjetten klassen skola på latinlinien två ämnen afslutas, nemligen tyska och naturvetenskap. Här har mycket talats, att öfveranstängning skulle vara rådande i våra läroverk. I detta tal har kanske legat någon öfverdrift, men svårligen lär väl dock kunna förnekas, att öfveranstängning i viss mån förefinnes, och det företrädesvis i sjetten klassen. Och nu vill man att, jemte det två ämnen skola afslutas, ynglingen skall börja lära två så svåra ämnen som latin och grekiska. Huru detta skall tillgå, är verkligen något, som jag icke kan begripa, derest man icke vill drifva studiet af dessa ämnen rent af på skämt, läsa latin och grekiska på det gamla guvernantsmaneret. Men på detta sätt har undervisningen i de döda språken aldrig i våra läroverk bedrifvits, och äfven i afseende på de levande språken kan denna undervisningsmetod numera sägas vara en öfvervunnen ståndpunkt. Jag vill äfven framhålla en annan sak. För att studiet af ett ämne skall kunna bedrifvas med någon egentlig framgång är det ett nödvändigt vilkor — och detta gäller såsom en den förnämsta pedagogiska regel — att läraren söker göra lärjungens intresserad för ämnet, lifva hans håg, så att han med lust och fröjd sysselsätter sig dermed. Detta är en af lärarens allra första pligter, men jag vågar verkligen till hvar och en, som i dessa saker har någon den ringaste sakkännedom, ställa den frågan: med huru stort intresse skall väl en yngling, som redan nått

en i viss mån framskriden ålder och som vidare kommit in i åtskilliga andra studier, med hvilket intresse skall väl han samtidigt börja att lära sig latinska paradigmer, latinsk formlära och elementarläsebok i latinet och derjemte lära sig att läsa grekiska innantill, grekisk formlära och en grekisk läsebok. Nej, funnes förut hos denne yngling något intresse för att lära sig dessa språk, nog skulle man genom en slik anordning göra allt hvad i mensklig förmåga står för att döda detta intresse.

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

Enligt Utskottets förslag skulle tillika franska språket läsas i två år. Detta språk har för oss många underliga och svårfattliga, ja utan föregående kännedom om latinet rent af obegripliga språkföreteelser. Först skulle ynglingen på tre år få reda på hvad som föreföll honom så besynnerligt. Jag nämner till exempel modusläran och så vidare. Eljest går man vanligen till väga på det viset — och det är väl också en förnuftsnelig och naturlig anordning — att man efter det ämne, som är i stånd att förklara och underlätta andra ämnen, sätter dessa; och jag glömde nyss framhålla de många franska ord, som hafva sitt ursprung från latinet. Mine Herrar, jag betvivlar storligen, att man skall finna någon skolman med någorlunda vidsträckt erfarenhet inom eller utom Sverige, hvilken dertill besitter någon vetenskaplig pedagogisk insigt, som skulle på heder och samvete säga, att ett sådant förfarande som detta är rimligt och klokt. Skulle emellertid så vara, då skall jag för min del förklara att af all humbug, som jag hittills hört talas om, är vetenskapen *pedagogi* en af de allra största; och jag skulle då, om jag hade något ord med i laget, gerna vilja föreslå att de medel, som staten nu årligen använder för att sprida pedagogisk bildning och bibringa pedagogiska insigter, måtte indragas såsom onödiga och onyttiga. Jag vet, att detta är ett starkt uttryck, men jag ber att få säga att jag också tänkt på det mer än 2 gånger, och det får stå i protokollet för min räkning; jag skall icke bortjustera det.

Vidare anhåller jag om några ögonblicks uppmärksamhet för att i största korthet med den nu föreslagna anordningen jemföra den efter nu gällande skollag i vårt land bestående ordningen. Om den förändring i undervisningsväsendet, som för några år sedan egde rum, hafva ganska olika meningar blifvit uttalade. Och hade denna förändring skett utan yttre påtryckning, så skulle jag för min del visserligen vara af den mening, att dermed hade ännu något kunnat anstå. Men så beskaffad var den man, som då stod i spetsen för Ecklesiastikdepartementet, att han insåg att man borde göra eftergifter för att icke förlora allt, och då måste vi också å andra sidan tillstå, att han gjorde allt hvad göras kunde och räddade allt hvad räddas kunde. Och jag går så långt att jag under denna förutsättning vill påstå, att han derigenom reste åt sig en lysande minnesstod i svenska skolverkets historia, och gent emot den förändring, som nu är föreslagen, tvekar jag icke ett ögonblick att i fosterlandets åsyn frambara en sten till denna ärestud. Såsom det nu är ställt börjar man med tyska språket såsom grundläggande i första klassen. Det är en temligen erkänd pedagogisk grundsats, att början bör ske med detta språk och det af många skäl. Jag skall icke nu, då jag märker Herrarnes oro, besvära med att yttra något om dessa skäl, ty dertill fordras för mycken tid och kanske jag

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

icke heller skulle lyckas att klart framställa hvad jag ville säga. Man har hört personer föreslå, att man skulle börja med modersmålet. Det är dock en pedagogisk grundsats, som jag visserligen redan nämnt, att modersmålet minst af allt lämpar sig för att derpå utveckla grammatikaliska begrepp. Deremot är det ett alldeles säreget förhållande med modersmålet, att den faktiska kunskapen får man så att säga alldeles till skänks, och det börjar redan i barnkammaren. Begrepp och förstånd om språkföreteelserna vinnas sedan genom jmförelse med främmande språk. Dertill kommer, att ibland alla ämnen, som läsas i våra läroverk, är modersmålet det, som minst klart utvecklar metoden. Det är intet ämne, der det är så litet klart, huru studiet skall bedrivas, som i modersmålet. Hvad tyska språket deremot angår, så får man erkänna, att det i många hänseenden är ganska klokt att börja med detta språk. Till en början är det ett ämne, genom hvars upptagande våra läroverk icke isolera sig från andra civiliserade länders, då vi i likhet med dem börja med ett kulturspråk, som för oss är af den högsta betydelse. Dertill kommer, att det äfven ur praktisk synpunkt måste anses nyttigt och fördelaktigt för den, som tidigt lemnar skolan, att hafva fått kännedom om detta språk, hvilket för honom kan vara synnerligen gagnande på åtskilliga lefnadsbanor. Det är emellertid och förblifver visserligen min mening, att tyskan såsom grundläggande språk icke ersätter eller kan vara lika bra som latinets, men jag tvekar dock icke att påstå, att det dock går skäligen bra att börja med tyskan. Några egentliga faror, som man af förändringen befarade, hafva icke visat sig, åtminstone icke till den grad som man trodde. Men, mine Herrar, detta är förhållandet i de tre första klasserna. Man har nu anmärkt, att genom införandet af tyskan såsom grundläggande och förherrsande ämne i de tre första klasserna, skulle vi löpa fara att förlora vår nationalitet, germanismen skulle taga öfverhand och vi genom studerandet af det tyska språket blifva förtyskade, och detta på den grund, att i vår skollag föreskrifves tyska språkets studium i dessa klasser tre timmar i veckan, under det tyskarne sjelfve, som sannerligen icke missakta sitt språk, nöja sig med två eller högst tre. Jag har för min del funnit detta egendomligt, och jag har ansett, att man genom denna anordning bortkastat mycken tid, som möjligen kunnat användas bättre, men jag har just i dessa dagar kommit att tänka på att detta möjligtvis kommit till just för att motverka den befarade germanismen; och *är det så*, hvilket jag icke vet men hvilket jag mycket intresserar mig för att få veta, då är denna anordning ett *snilledrag*, som jag högeligen beundrar. I de tre första klasserna går det bra med tyskan, men i den fjerde vacklar denna grundval och vacklar betydligt, såsom hvarje erfaren skolman erkänner. Der träder derföre det latinska språket in för att på starka och pröfvade skuldror upp bära icke blott den vacklande tyskan utan äfven den i femte klassen inträdande franskan och den i sjette klassen inträdande grekiskan. Denna anordning är dock systematisk, och man finner deraf att det står en tänkande man bakom densamma. Och när nu år 1881 för första gången något egentligt resultat af denna anordning skall visa sig — och för min del hyser jag den förhoppningen, att detta resultat

icke skall slå sig så illa ut — är det ju besynnerligt, att man just detta år vill bryta sönder denna anordning.

Jag skall blott tillägga några ord. Äfven jag skulle kunna klandra det bestående. Äfven jag skulle vilja hafva mycket annorlunda. Hvad som synes mig vara det betänkligaste felet, som vidlåder våra skolor i närvarande stund, är just den omständigheten, att ynglingarne i högsta klassen af elementarläroverket, oaktadt de läsa mycket mer och ansträngas vida mer än förr var brukligt, dock icke besitta den mogenhet, man hade väntat och måhända icke ens äro mogna i det mått, lärjungarne förut varit mogna i. Jag tror, att detta till stor del härleder sig deraf, att de hafva för liten frihet, att de pådrifvas ända upp i den öfversta afdelningen genom lexläsning, att lärarne något för mycket blifvit gjorda till, om jag så får uttrycka mig, »korfstoppningsmaskiner», och att man alldeles för litet tagit i anspråk ynglingens själfverksamhet. Följden har nu blifvit den, att, när nu en yngling lemnar elementarläroverket och kommer till universitetet efter att intill dagen före afgangsexamen hafva läst lexor, småbitar i sender, han ännu icke hunnit lära sig studera. Det går kanske åt ett år eller något sådant, innan han vid universitetet börjar sina studier för att lära sig konsten att studera, och detta kan icke vara rätt. Jag tror, att någon hjälp härför skulle kunna erhållas derigenom, att det lemnades litet mer frihet åt ynglingen, så att han något mer finge läsa de ämnen, för hvilka han hade lust, fallenhet och intresse, och att hans insigter i dessa ämnen räknades honom till godo, äfven om han icke hade motsvarande kunskaper i de öfriga. I någon mån medgifves visserligen detta redan i nuvarande skollag, men man skulle kunna gå något längre; och i alla fall borde det kunna rangeras så, att ämnena lästes mera gruppvis, att ett ämne lästes någon längre tid, i hvilket fall de olika ämnena icke behöfde slitas med hvarandra, såsom nu sker, då ynglingen, som på aftonen läser sin lexa, kanske just då intresset för det ämne, han sysselsätter sig med, börjar vakna och han vill fortsätta att studera detta ämne, får lägga den boken å sido och taga till en annan. Det kan icke vara rätt. I afseende härpå vill jag säga, att, om en förändring i detta syfte skall kunna åstadkommas — och förr eller senare tror jag nog, att, sedan saken blifvit diskuterad och öfvervägd af fackmän, något i den vägen kommer att föreslås — man icke får förlägga svåra och tunga ämnen just i de öfversta klasserna af läroverket. Man bör icke hänga så tunga saker som latin och grekiska i toppen af trädet, utan närma dem till roten. För min del tror jag, att de ligga rätt bra på den plats, der de nu äro. Mine Herrar, jag förstår mycket väl, att hvad jag säger föga eller intet inverkar på denna Kammare, och jag har förut märkt, att Herrarne icke med nöje höra vårt försvar för de klassiska språken. Det vore därför måhända bäst, att vi, som äro vänner af latinets, uppmanade Herrarne att så fort som möjligt stryka bort detta språk. Kanske vi derigenom kunde uträtta något. Men, mine Herrar, man skämtar icke, när hjertat blöder; och jag har älskat mitt kall såsom lärare och den ungdom, jag haft att uppfostra, alldeles för högt, för att utan smärta och djupt vemod kunna se det, som nu är å bane.

Jag anhåller därför att få yrka afslag på det föredragna mom. b).

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

Herr Ostling: Då jag redan förra året, då denna fråga förevar, hade tillfälle att utförligare yttra mig om det nu föredragna momentet, skall jag icke upptaga Kammarens tid med att återupprepa hvad jag då anförde; och jag behöfver så mycket mindre göra det, som jag till alla delar instämmer i hvad den förste talaren i afton yttrat. Jag anhåller derfor att, på grund af hvad jag föret såväl i fjor som nu i år under diskussionen om momentet a) i detta betänkande uttalat, få yrka afslag på det nu föredragna momentet b).

Det förefaller mig rätt egendomligt, att, då man i våra dagar visar en prisvärd sorgfällighet i att uppdaga och bevara öfriga forntida minnesmärken, äfven de mest obetydliga och till sin äkthet högst tvifvelaktiga, man på samma gång visar en sådan likgiltighet, för att ej säga afvoghet, mot det slag af forntida minnesmärken, som dock utgör ett omedelbart uttryck af menniskoandens tankearbete, och som under så många århundradens lopp ansetts utgöra och i sjelfva verket utgör grundvalen för den kultur, öfver hvilken vi äro så stolte. Man anser, att på detta område efterbildningar, det vill här säga detsamma som öfversättningar, icke allenast äro fullt tillfyllestgörande utan till och med att föredraga framför originalen, och detta af det enda skäl, att vi med våra mångahanda lefnadsbestyr ej hafva någon tid att egna åt detta slag af fornforskning. Men den ärade talaren på göteborgsbänken, som är så afgjord vän af öfversättningar, han, som besitter en sådan mångsidighet, att han i sitt vetande tyckes inrymma all verdens vishet, vet nog också, att en öfversättning, huru lyckad och förträfflig den än må vara, dock aldrig fullkomligt troget återgifver originalets skönheter, hvilka äro så mycket svårare att träffa, i samma mån som dessa skönheter äro många och för det språket egendomliga. Frithiofs saga såsom öfversatt, och mästerligt öfversatt, på en mängd andra språk, är dock aldrig och blir aldrig detsamma som den Frithiofs saga, hvilken Tegnér på svenskt tungomål diktat. Och på samma sätt förhåller det sig med den antika litteraturens mästerverk.

Herr Linder: Herr Talman! Mine Herrar! Jag hyste den förhoppningen, att, då denna fråga, inrymd i det nu föreliggande utskotts-betänkandet, sistlidne måndag behandlades, den måtte kunna på den dagen avslutas, och jag vågade till och med enskildt och i all vördsamhet uttala denna min förhoppning för den då sittande talmannen. Det befans emellertid, att sådant icke var möjligt. Det medhanns endast det första momentet i första punkten, signeradt i Utskottets utlåtande pag. 17 med bokstafven a). Man hann således endast på denna afton att säga a; i qväll torde man till äfventyrs hinna att säga b.

Jag kan ej neka till, att det resultat, som förhandlingarne angående denna punkt lemnade den gången, gjorde mig, icke förvånad, men i någon mån nedslagen. Det var ej mindre än 85 personer i denna Kammare, som ansågo, att grundvalen för den vetenskapliga och högre administrativa bildningen kan fullkomligt undvara stödet af den klassiska odlingens hjälpmedel, nedlagda i dess språk och litteratur. Detta afgörande ord fälles ungefär vid spöktimman på måndagsnatten. Jag såg då här från bänkarne ungefär som en Kadmi draksäd uppstiga 85

kulturrevolutionära sanningsvittnen, och jag blef, som sagdt, en smula vemodig, ehuru icke förvånad. Men om förhandlingarne samma dag eller åtminstone i följd med behandlingen af första punkten blifvit afgjorda, kan det ju hända, att förhandlingarne fått en annan karakter än de då hade — den lugna, den med bevarande af all aktning för andras åsichter fullkomligt bibehållna fattning, som hela tiden utmärkte desamma. Jag har nu, sedan två dagar gått förbi, sökt sätta mig in i förhållandena; jag erkänner det faktum, som kommit till stånd, och jag har också sökt att för min ringa del draga konsekvensen af desamma.

Vi hafva nu från första momentet kommit till det andra. Der säges, att Utskottet för sin del vill hemställa, »att de döda språkens läsning i allmänna läroverken bör framflyttas till sjette klassen». Jag har för min del en annan åsigt än den Utskottet här uttalat, och för att icke framträda inför Utskottet med något påstående, som ej grundar sig på omständigheter, som antagligen af Utskottet sjelft erkännas, skall jag be att till stöd för mitt påstående få åberopa endast och allenast hvad som kommit från Utskottet, antingen muntligt vid sista öfverläggningen i frågan eller skriftligt i det utlåtande, som jag här håller i min hand.

Jag skall nu söka draga konsekvenserna af det beslut, som Kammaren på Utskottets tillstyrkan fattat, och hvilket jag anser såsom ett, så vidt på denna Andra Kammare beror, för hela vårt land allmängiltigt faktum. Vi skola antaga, att så är, och jag vill utgå derifrån. Jag vågar då med stöd af de premisser, hvilka jag hoppas att Utskottet sjelft icke skall jäfva, påstå, att den väg, som Utskottet valt, icke är den, som bör väljas, utan att några eller åtminstone ett par andra rätteligen kunnat och endera bort väljas. Jag ber att få erinra derom, att om Utskottet hade kommit till det alternativ, hvarom jag skall utbe mig äran att längre fram få yttra några ord, så skulle jag — sedan det är ett faktum, att Kammaren här uttalat sig för Utskottets förslag i första punkten — för min del varit böjd att gå in derpå.

En af Utskottets ledamöter yttrade i måndags under diskussionen om moment a) — han förutsatte nemligen, att hvad Utskottet der yrkat redan vore beslutadt och afgjort — »nu är det icke längre tvång, utan fritt val.» Jag tecknade upp dessa ord, och jag förmodar att de Herrar, som här uppteckna hvad som yttras i Kammaren, hafva dem ordagrant så, som jag nu nämnt dem. Nu är det icke längre tvång, utan fritt val; man är qvitt allt latintvång; man kan från den reala linien gå till universitetet och der aflägga hvilken examen som helst i stöd af detta moment a). Då är ju friheten från den sidan fullt medgifven, och man har ett fullkomligt fritt val. Nåväl, skall det vara frihet endast från den ena sidan och icke tillika från den andra? När så är, att ynglingarne, då de inträda i de allmänna läroverken, ega rätt att välja mellan real- och latinlinien, hvarför kunna de icke få välja den väg, som *för närvarande redan* är banad inom de allmänna läroverken, när de i alla fall, om de vilja taga någon examen vid universitetet, icke behöfva vara generade af den andra linien, eftersom de icke gått på den linien, icke hafva något ondt af den och icke behöfva afse den eller de resultat, som den lemna? Om Utskottet på grund

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts).*

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

af dess egna premisser hade kommit till det resultatet, att det sagt: om nu det, som vi yrkat i moment *a*), en gång blir ett äfven af statsmakterna ratificerad faktum, så lemna vi latinets fritt och låta det i läroverksplanen vara som det för närvarande är. Om så tillstyrkts, hade det varit ett ädelst tillstyrkande af Utskottet; det hade också varit riktigt och icke stridande mot dess egna premisser.

Det andra alternativet vore, att Utskottet i moment *b*) tillstyrkt Riksdagen att för Kongl. Maj:t tillkännagifva sin åsigt derom, att *all* latinläsning borde förvisas från de allmänna läroverken; och för min del skulle jag gerna hafva under sig nu företeende omständigheter instämt i ett sådant förslag. Jag stöder ett sådant slutresultat af Utskottets resonnement på följande i Utskottets egna betänkande befintliga påståenden. Utskottet talar på pag. 5 om de olika vetenskapernas anspråk med afseende på representation inom de allmänna läroverken, som hafva till uppgift att grundlägga den allmänna bildningen, och säger då: »man får dessutom icke tro, att en formelt bildande kraft skulle vara att hemta från de till stel formalism urartade »formella språköfningarne», hvilka mera än något röfva tid från andra bildnings-element inom skolan och hindra dem att vinna det afseende, som på grund af både deras inre värde och deras praktiska betydelse bör dem tillkomma.» Då man vill undanrödja ett ondt, som för närvarande vidlåder de allmänna läroverken, hvarför vågar man icke på grund af sina egna påståenden begära att det ock verkligen varder undanröjdt? Vidare ber jag få hänvisa denna Kammares ledamöter till hvad Utskottet säger på pagina 6 i sitt utlåtande. Det heter der, att de gamla språken och särskildt latinets böra uppgifva *hvarje* — jag ber Herrarne observera *hvarje* — »anspråk att få beherska undervisningen så som förr, sedan det alldeles upphört att vara, hvad det under så många sekler var: statsförvaltningens, lagstiftningens, vetenskapens och skalkonstens språk.» Vidare säger det högtärade Utskottet på pagina 7 angående denna sak att, om nu studiet af de klassiska språken ledde till större grundlighet i embetsstudierna, eller om den grundlighet, som vunnes genom studiet af dessa språk vore af *så* stor betydelse, vare sig för embetsmannen sjelf eller det kall, han skall fylla, att derigenom uppvägdas olägenheten af en ändamålsvidrig anordning af den elementära undervisningen för det mångdubbelt större antal af skolans lärjungar, som aldrig ingå på embetsmannabanan, då kunde det vara billigt medgifva något, men eljest icke. Under sådana förhållanden kan jag icke finna annat, än att den allra första rigtiga slutsatsen af detta är att taga bort denna olägenhet, det vill säga taga alldeles bort latinets. Vidare säger Utskottet på samma sida, att man »måst taga sin tillflykt till påståendet om latinets stora värde och betydelse ur rent pedagogisk synpunkt, och angelägenheten att af sådan orsak låta det ingå bland undervisningsämnen så tidigt och så allmänt, som ske kan». Man har *måst* taga sin tillflykt till latinets betydelse och värde ur rent pedagogisk synpunkt, och därför låta det ingå i undervisningen så tidigt det kan. Men, säger Utskottet: »hvarje fullt fördomsfri lärare, som haft tillfälle att sköta undervisning på båda linierna och att under någon längre tid aktgifva på resultatet, skall hafva svårt att dela en sådan uppfattning.» Har hvarje fördomsfri, sakkunnig man skäl att

delar den uppfattning, Utskottet vill bekämpa, hvarför vågar Utskottet då icke draga de mest solklara resultat af sådana påståenden?

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

Vidare säger Utskottet på pagina 9 i sitt utlåtande: »latinets här längesedan» — jag ber Herrarne observera, att det står tryckt här på pagina 9 — »längesedan upphört, såsom förut visats, att vara ett för en tillfredsställande allmänbildning oumbärligt element.» Om det af sakkunnige och erfarne män erkännes, att våra allmänna läroverk icke har annat syfte än att meddela allmänbildning, hvarför skall man då bibehålla utom elementen derför något, som enligt Utskottets påstående längesedan upphört att vara ett för allmänbildningen oumbärligt element? Vidare säger Utskottet på pagina 10 i sitt betänkande: »att det dock *kan* finnas en »allmänbildning», lika rent human till sitt innersta väsen och ädel till sin syftning, som fullt tillfyllestgörande och gagnande både för den enskilde och staten, utan att för dess förvärfvande erfordrats ringaste bekantskap med de antika språken.» Om så är, hvarför behåller man dem, hvarför låter man denna sten i strömmen ligga kvar för att hindra vattnets naturliga flöde? Hvarför tager man icke bort dem? Jag har här endast dristat mig anföra premisserna, de skarpt uttalade premisser, Utskottet sjelft anför, och jag säger att, om jag ställer mig på den allmänna logikens ståndpunkt, måste jag, så långt min ringa förmåga sträcker sig, bestrida riktigheten af dessa premisser och de resultat, hvartill de skulle leda. Nu är det en annan sak, nu hafva de 85 sanningsvittnena afgifvit sitt intyg. Jag erkänner detta faktum, och jag bestämmer mig med ledning deraf. Om det nu är sanning, hvad Utskottet sjelft påstår, vill jag draga det resultatet af hvad Utskottet i sina premisser sagt, att vi skola taga bort latinets ur våra läroverk, men icke låta det stå kvar hvarken i 4, 5, 6 eller 7 klassen, och såsom bevis på, att jag varit så mycket med om att deltaga i hvarjehanda viktiga åtgöranden såväl i den ena som den andra kretsen af samhällslifvet, att jag å Utskottets vägnar vågar hålla på det resultat, hvartill jag påstår, att Utskottet bort komma, kan jag försäkra, att om denna Kammare vill besluta att för sin del uttala den åsigten, att de klassiska språken skola tagas bort från de allmänna läroverken, skall jag på Utskottets vägnar icke hafva något deremot. Jag kan till och med votera derför. Men håller man på den åsigt, Utskottet här framställt, måste jag säga nej. Antingen låt det vara så, som det nu är, eller låt taga bort allt studium af de klassiska språken vid läroverken! Under förutsättning att det är ett faktum, hvad Kammarerna under moment a) på Utskottets hemställen beslutat, är jag med om vare sig det ena eller det andra. Jag kan naturligtvis icke framställa något yrkande i någotdera af dessa afseenden; men jag lofvar att om så fordras, öppet votera för det ena eller det andra. Hvad Utskottet nu framställt i detta moment måste jag emellertid motsätta mig, och yrkar således afslag å momentet.

Herr Abr. Rundbäck: Då de fyra föregående ärade talarne, som före mig haft ordet i denna fråga, gjort allt hvad de förmått för att utmåla det nu förevarande momentet af Utskottets utlåtande såsom synnerligen farligt, först och främst emedan detsamma skulle afse att döda allt latinskt studium och sedan att hämma all högre bildning,

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.*
(Forts.)

och vidare talat om den onaturliga öfveransträngning, som skulle blifva följd af ett bifall till hvad här är föreslaget, och derjemte om gagnlösheten af latinstudiet, om det blefve framflyttadt ett par år, så skall jag be att få med några upplysningar söka skingra den oro, som möjligen af deras anföranden kunnat uppväckas hos en eller annan af Kammarens ledamöter. Jag vill då till en början redogöra för latinstudiets nuvarande ståndpunkt vid våra elementarläroverk, hvilken ståndpunkt en och annan af Herrarne kanske icke torde känna till. Latinet studeras nu 8 timmar i veckan i hvarje klass, d. v. s. 48 timmar i veckan genom hela läroverket. Hela undervisningstiden för alla läroämnena tillsammans utgör 30 timmar i veckan för hvarje klass, och häraf visar sig sålunda, att man nu använder något öfver $1\frac{1}{2}$ år af hela undervisningstiden blott för latinstudiet. Ser man vidare efter, i hvilket förhållande latinstudiet för närvarande står till öfriga läroämnena å latinlinien, så finner man, att matematiken genom hela skolan från den första klassen till den sista är det ämne, som står närmast latinet i afseende å timantalet, den har nämligen 36 timmar i veckan; derefter komma historia och geografi med tillsammans 35 timmar, modersmålet med 32 och det grundläggande tyska språket med endast 29 timmar. Jag kan tillägga, att alla naturvetenskapliga ämnen hafva i hela läroverket från början till slutet af detsamma endast 18 timmar i veckan. Här af kunna Herrarne tydligen finna, att latinet verkligen är det ämne, som upptager lärjungarnes mesta tid, och att det således icke är riktigt af Utskottet att tala om latinstudiets herravälde. För öfrigt vill jag hänvisa den ärade talare, som i afton förklarar sig ganska belåten med det nuvarande tillståndet i detta hänseende, till 1870 års riksdagsprotokoll, der det talas om en alldeles likartad fråga, som den nu föreliggande. Vid denna riksdag motionerade jag nämligen om latinstudiets uppflyttande från andra till fjerde klassen, och då spådde alla mina motståndare, att derigenom skulle latinstudiet hos oss dödas, eller alldeles precis samma spådom som man i qväll här fått höra.

Ser jag nu till, huru det skulle gestalta sig enligt Utskottets förslag, så finner jag, att latinet skulle läsas under fyra år, och, om jag antager, att latinet fortfarande får samma tid som nu i hvarje klass, så blir detta 32 timmar i veckan i hela läroverket. Alla läroämnena hafva tillsammans ungefär 30 timmar i hvarje klass eller 120 timmar i veckan i hela läroverket från och med den sjette klassen. Deraf följer naturligtvis, att under denna tid användes litet mera än ett år för latinexercisen. Då jag nu talar om latinexercisen, faller det mig i minnet, att Riksdagen vid flera tillfällen förkastat framlagda förslag om $10\frac{1}{2}$ månaders vapenöfningar för vår ungdom, och detta ehuru frågan gälde fosterlandets försvar, men med afseende på latinstudiet anser man icke tillräckligt att latinexercisen får öfver ett helt år. Sådana äro dessa Herrars anspråk, som yrka på afslag å denna punkt af Utskottets utlåtande; de äro icke nöjda med ett helt år för latinexercisen, utan de måste hafva ännu längre tid, annars går det på tok med allt vetenskapligt studium.

Ser man vidare efter, huru latinstudiet skulle komma att förhålla sig till öfriga studier inom läroverket, så finner man, att latinet skulle få precis lika många timmar som modersmålet har från den lägsta

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

klassen till den högsta; det skulle få trenne timmar i veckan mera än tyskan, som är det grundläggande språket, har i alla klasserna och dubbelt så många timmar som franskan. Detta oaktadt är man icke nöjd, ehuru latinets således fortfarande blifver det språk, som upptager mesta tiden på lärorummet. Hvad är då väl latinets för ett språk, som man icke kan hinna att lära någorlunda hjälpligt på ett helt år eller något derutöfver?

Vidare får jag i afseende å den påstådda öfveransträngningen fästa Herrarnes uppmärksamhet på följande förhållanden för att visa, att förslaget äfven i detta afseende icke är på långt när så farligt, som man utmålar det:

Först och främst äro nemligen lärjungarne, när de börja latinstudiet först i 6:te klassen, redan omkring 14 å 15 år gamla, och sålunda mera mogna i afseende på förstånd och fattningsförmåga än då de äro 2 år yngre. Men vid den högre åldern, säger en ärad talare, är lärjungen för gammal för att börja läsa dessa tröttande element. Jag själf står dock här såsom ett lefvande exempel på, att så icke är förhållandet. Jag var nemligen nära 15 år gammal, innan jag fick lära den första latinska glosan, och jag har ändock kunnat gå igenom hela läroverket.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten dels uppå, att Utskottet velat rangera så, att latinstudiet kunde bedrifvas efter en bättre, enklare, naturligare och lämpligare metod än hittills skett, derigenom att lärjungarne skulle slippa ifrån tvångskrifningar och således slippa betungas med de svårigheter, som deraf föranledas, och dels derpå, att när en yngling hunnit till läroverkets 6:te klass, har han förvärfvat en långt större allmänt språklig bildning, än han dessförinnan egt. Han bör då genom studiet af svenska, tyska och franska språken hafva inhemtat en temligen fullständig kännedom om den allmänna terminologien, entymologien och syntaxen och behöfver sålunda icke *tröttas* så mycket som eljest plägar vara fallet vid början af latinstudiet. Jag ber också mina ärade motståndare observera, att det vid de allmänna läroverken väl blott är meningen att inlära *elementen* och icke att göra folk till fullkomliga *mästare*, och nog bör man på ett år kunna förvärfva kännedom om det latinska språkets element! Men Herrarne fordra, att man skall göra lärjungarne till mästare i latinets. Vi hörde t. ex. i måndags afton en ärad talare på stockholmsbänken, en högre embetsman, beklaga sig öfver, att han vid en 40—50 års ålder behöfde använda tid till att i lexicon slå upp en och annan latinsk glosa, som fallit honom ur minnet. Mången annan, som måhända egt större kunskap i latinska språket än han, nödgas säkerligen, när minnet af ålderdomen börjat slappas, på samma sätt slå upp glosor — både i latin och andra språk.

Ytterligare ber jag att i afseende på den öfveransträngning, som påstås skola uppkomma genom latinets uppflyttning till 6:te klassen, hvarigenom två språk skulle komma att börjas samtidigt i denna klass, få fästa uppmärksamheten på det förhållande, att då jag för något öfver 30 år sedan först började mina studier i dåvarande sjettes klassen, man der samtidigt begynte läsningen af icke mindre än tre språk, *tyska, franska och hebreiska*. Visserligen är sant, att man redan i

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.*
(Forts.)

den föregående klassen påbegynt läsningen af det sistnämnda språket, men man hade dermed icke ens hunnit så långt, att man lärt läsa detsamma innantill. Den tiden talades emellertid hvarken om öfveranstängning eller om någon fara för den humanistiska bildningen deraf, att vi icke lemnades tillfälle att lära oss lefvande språk, deri vi då hvarken aflade några skriftliga tvångsprof eller behöfde för våra akademiska examina ådagalägga någon vidare kunskap. Att hela den moderna litteraturen var för oss otillgänglig, dervid fäste man ingen vikt, blott vi felfritt kunde skriva några latinska fraser! För öfrigt ber jag att få anmärka, att den öfveranstängning hvarom nu talas, hufvudsakligen skulle förekomma på linien A. Utskottet har dessutom föreslagit åtskilliga åtgärder för att förekomma denna öfveranstängning, då det tänkt sig, att franska språket skulle börja studeras redan i 4:de klassen, samt att till följd deraf dess studium skulle kunna inskränkas från och med den 6:te. Samma förhållande skulle gälla med afseende å svenska språket och naturvetenskapen. Man skulle således lätta på tre ganska viktiga ämnen för att derigenom lemna tillfälle till inläggandet af så mycket mera kraft i studiet af de döda språken, hvartill ytterligare, såsom jag redan förut påpekat, skulle komma den omständigheten, att latinskrifningarne i sin nuvarande utsträckning skulle försvinna. Af hvad jag nu haft äran upplysa torde framgå, att det icke är någon egentlig fara för öfveranstängning förenad med detta förslag, utan att det tvärtom till sin natur är ganska moderat, och att de Herrar, som uppträdt mot förslaget, antingen icke gjort sig riktigt reda för dess innehåll eller ock, såsom en talare uttryckte sig, velat måla hin onde på väggen för att sedan få tillfälle att piska honom!

Förevarande punkt står i fullkomlig öfverensstämmelse med det beslut, Kammaren vid sista plenum fattade, och jag föreställer mig, att vi nu böra kunna enas om att uttaga äfven detta steg. Vål är det möjligt, att förslaget, äfven om det af Kammaren godkännes, icke vid denna riksdag kommer att medföra någon effektiv verkan, enär Utskottets hemställan så sent till Kammaren framburits. Men jag är lifligt öfvertygad, att det icke skall dröja många år, innan det här föreslagna steget blir fullt uttaget, ja kanske till och med att det önskvärda mål, som den siste ärade talaren framhållit, om latinets framflyttande till universitetet, blir uppnådt. När jag i minnet återför allt hvad vi vunnit, all den mark vi tillkämpat oss från latinstudiet under de senast förflutna 25 åren, kommer jag till den fasta öfvertygelsen, att vi skola vinna ännu mera under de kommande 25 åren, och att man på 1900:talet skall förvånas öfver de argument och skäl, man på 1880:talet ansett sig kunna anföra mot Utskottet i denna fråga.

Hvad angår en ärad talares yttrande om lämpligheten af en annan reform, nemligen att vi skulle indraga alla latinläroverk utom några få, på det att den del af ungdomen, som ville studera latin, skulle der få göra detta, under det de öfriga studerade vid de reala läroverken, så tror jag den ärade talaren icke dervid erinrade sig, att Utskottets förslag i mom. b) står i full öfverensstämmelse med dess hemställan i mom. a), samt att Utskottet icke längre vill hafva

quar latinets, såsom villkor för afläggande af akademiska examina och anställning i statens tjänst. Samme talare behagade i sammanhang härmed äfven yttra, att man åt realisterna gifve all den rätt, de kunna fordra, när man gifve dem fri undervisning i realläroverken. Nej, det gör man icke. Man utestänger dessa ynglingar från alla embeten i statens tjänst och gör dem sålunda en grufflig orättvisa, hvilken Utskottet genom sitt förslag velat afhjelpa.

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid. Jag har med hvad jag yttrat endast velat visa, att det med denna uppflyttning af latinstudiet icke är så farligt, som man velat utmåla det, och att denna uppflyttning står i full konsekvens med den åsigt, Utskottet uttalat i momentet a). Antager man sålunda den ena punkten, måste man äfven antaga den andra.

Herr Hedlund: Först må erinras, att, då diskussionen i Måndags slutade vid midnattstimmen, det var förhållandet, att försvararne af Utskottets förslag upptagit endast en mindre del af tiden, och att det äfven i dag ser ut, som om latinets försvarare skulle komma att kämpa till midnatt, men Utskottets talare deremot taga i anspråk blott en ringa del af tiden. Af de redan tillryggalagde 1½ timmarne hafva vi tagit i anspråk 10 minuter och latinets herrar försvarare resten.

Ett hufvudargument, som blifvit anfördt från stockholmsbänken, anser jag mig böra upptaga till bemötande, emedan det synes mig vara af vigt att den saken klargöres och betonas ännu mer, än hvad som skett af den siste talaren. Detta argument ligger i påståendet, att ytterst stora, ja ööfvervinneliga svårigheter skulle resa sig mot att börja latinläsningen först i 6:te klassen. Det är en af de satser, hvilkas sanning jag omöjlig kan erkänna; här ligger en *proton pseudos* eller falsk förutsättning, enär hvarken erfarenheten eller den pedagogiska vetenskapen gifver något rimligt stöd för den meningen, att icke ynglingen kan börja läsa latin vid 15 till 16 års ålder. Hindret uppgifves ligga i den fruktansvärda formläran, som skulle vara så motbjudande för den femtonårige ynglingen, att kunskapsbegäret skulle dödas, hvilken fara åter *icke* skulle vara för handen i fråga om tio- och tolfåringen.

Ungefär på detta sätt yttrade sig talaren på kalmarbänken vid förra sammanträdet, men jag tager mig friheten härvid anmärka, att jag icke vill, att formläran uppställs så, att den blir dödande, utan att vi skola läsa latin lika förståndigt och praktiskt, som man numera inhemtar andra främmande språk. Det finnes med afseende å det moderna språkstudiet något som man kallat »guvernamentmetod», och jag har redan en gång svarat en talare, som klandrade denna metod, att jag önskade det i språkundervisningen vid våra skolor måtte ingå litet mera af denna metod och litet mindre af det skolpedanteri, som obehörigt tillegnat sig namnet af »grundlighet», ty förhållandet har länge varit, att i stället för att börja med sjelfva språket och småningom steg för steg ingå i dess regler, så har man börjat med formläran så ensidigt, att det verkat hinderligt för språkets, om icke skrivande, så åtminstone talande. Det var nemligen icke nog med, att ynglingen fick lära sig de enklare böjningsformerna gradvis och i den mån ordförrådet ökades, utan han måste inlära en massa regler om ordens

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

kön och undantag derifrån m. m. När han då får det latinska ordet för sig, säger språksinnet icke instinktligt ordets kön, utan han måste gå till reglerna och läsa upp en massa undantag. Det är efter detta falska pedagogiska undervisningssätt, som de latinska språkstudierna i våra allmänna skolor för närvarande länge bedrivits. Nu är det visserligen sant, att betydliga förbättringar skett under senare åren, men vi äldre veta väl, att de s. k. pedagogiske vetenskapsmännen hafva kämpat såsom för hus och härd just *emot* det nyare och bättre.

Jemför man nu undervisningen i modersmålet med den i latinet, står man framför det bedröfliga faktum, att gossen får, om icke handplagg, ty den är afskaffad, dock anmärkning, derest han tager miste om ett latinskt ords accent eller genus, under det att han icke får anmärkning, om han misstager sig om ett svenskt ords tonvigt eller genus. Jag skulle verkligen vilja sätta latinets härvarande försvarare på prof om svenska ords genus; och är nästan säker på att jag skulle dermed bringa dem i ej ringa förlägenhet. Men det, som är stor synd med afseende å latinet, är det icke i fråga om modersmålet; också finner man öfverallt, icke minst i utskottsbetänkanden, de vådligaste brott mot svenska språkets rättskrifning. Att drifva sin framställning så långt som talaren på kalmarbänken och säga, att den latinska form-läran skall döda kunskapsbegäret hos den femtonårige gossen, som skall börja med detta språk, det påståendet hvilat alltså på en falsk förut-sättning eller proton pseudos.

Vidare är anmärkt, att det blefve för mycket att på en gång börja med grekiska och latin, men jag ser ingenting som hindrar att uppskjuta grekiskan ännu ett år, ty det återstår i alla fall 3 år; och om undervisningen sker efter en något bättre pedagogisk metod än förr, så blir nog grekiskan på dessa 3 år tillräckligt tillgodosedd.

Här har vidare af latinets försvarare blifvit erinradt om och särskildt mot mig rigtadt ett argument, som för mig ingalunda innebär någon nyhet, nemligen att öfversättningar aldrig kunna återgifva originalets skönheter. För min del skall jag gå ännu längre och med en känd lärd språkforskare säga, att en öfversättning aldrig någonsin kan fullt täcka originalets framställning. Men hvad jag påstår är det, att icke *en* bland hundra af dem, som läst grekiska och latin, hunnit till den kannedom af dessa språk, att de kunna särskilja språkens finesser, åtminstone hvad beträffar poeterne, i sådan grad, att de skola finna originalets skönheter stå så högt öfver en god öfversättning. Det finnes en stor grekisk skald, Homeros, hvilken i alla tider skall framstå såsom ett mönster. Jag har kunnat åtskilligt af Homeros på grekiska utantill, men jag kan försäkra, att jag genom läsande af Voss' öfversättning fått i många stycken en klarare uppfattning af Homeros än af originalet. Detta i fråga om poeterne. Jag fäster mig dock mest vid de prosaiske författarne, särskildt historieskrifvarne; om ynglingen unge egra hälften af den tid, han använder på de klassiska *språken*, till studerande af goda öfversättningar af sistnämnde författares skrifter, skulle han derigenom få en långt mera omfattande och grundlig kannedom om den klassiska litteraturen och antiqviteterna, än han inhemtar under närvarande förhållanden, då språkstudiet tager bort all tid. Man

måste — jag har sagt det förut — skilja mellan klassiska *språk* och klassisk *kultur*.

Jag yttrade, att man kan börja med läsandet af ännu formrikare språk än latin äfven vid mera framskriden ålder än 15 å 16 år; det kan icke vara för Herrarne obekant, att många af våra mest berömda lärde börjat sin skolgång vid tjugu års ålder, och det oakadt blifvit icke minst kunnige i latin och grekiska. Vår lärdomshistoria upptager namnen på flere sådana män. Jag känner äfven flere personer, till och med borgerliga män, åtminstone en, som vid 30 års ålder börjat lära latin, och är deri kunnigare än många andra, som börjat latinläsningen i första stadiet af skolan. Under sådana förhållanden blir hufvudfrågan, om de hundratel af ynglingar, som icke nå upp till gymnasiaafdelningen, men måste använda en väsentlig del af sin skoltid på latinläsning, böra uppoffras för det *fåtal*, som fortsätter latinets studerande. Derom är frågan.

Man har här ställt den frågan till Utskottet, hvarföre Utskottet icke gått radikalare till väga; och frågan har upprepats flera gånger och så kraftigt, att hon bör vara inpreglad i Utskottets sinne. Svaret är helt enkelt. Utskottets ledamöter äro inga radikaler, de äro moderata personer, som icke velat gå till en sådan ytterlighet, som talaren på vesteråsbanken, ty alla menniskor äro icke så uppriktiga, klarsynta och konsekventa som han. Jag tror dock, att hans röst i fråga om bortvoterande af *all* latin ur våra skolor för närvarande skulle blifva ganska ensam. Utskottet har hyllat den viktiga satsen, att det bästa är fiende till det bättre, och att det är klokare att taga gradvis steg mot målet än att gå våldsamt och »revolutionärt» till väga, så som den ärade talaren tycktes vilja göra.

Medan jag har ordet — och jag skall försöka undvika att begära det mer — ber jag att få i afseende på en kommande punkt erinra, att det har blifvit anmärkt, att Utskottet i år icke upptagit något om helsolära och samfundslära, hvarför under debatten i fjor ifrades. Det beror derpå, att redan nu samhällslära, d. v. s. kännedomen om vår statsförfattning, ingår i det historiska studiet, och att helsolära mycket naturligt under en välvillig och förståndig lärare kan ansluta sig till naturlära, och att således dessa båda viktiga ämnen kunna i skolan införas på basen af naturlära och historia. Då det torde intressera mängden af Kammararens ledamöter, som icke förr hört något derom, må nämnas, att redan i Gustaf II Adolfs lagstiftning för Sveriges skolor — jag har utdrag af dessa papper här — föreskrefs, att ungdomen skulle inhemta kunskap i helsolära och samfundslära eller läran om rikets lagar och författningar. Så ensidigt teoretisk har vår tid, som dock anses vara både praktisk och förnuftig, blifvit, att man nästan med gäckeri har betraktat ett yrkande på införande af läroämnen, hvilkas inhemtande redan för två och ett halft århundrade tillbaka föreskrefs för landets ungdom.

Jag vill slutligen nämna, att jag icke kan tillåta mig att fälla något omdöme om den ene eller andre motståndarens lärdom eller icke lärdom, mångsidighet eller inskränkthet eller andra lyten eller förtjenster, som vi kunna hafva, vare sig verkligt menade eller på ironi om-

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

talade. Jag tror, att det är en sak, som icke tillhör denna debatt, ty jag föreställer mig, att det är *skälen*, som här väga. Jag gör icke anspråk på att mitt yrkande skall väga något mera än hvad skälen innebära, äfven om i min »mångsidighet skulle inrymmas hela världen».

Herr Hedin: Den mycket ärade representanten för Vesterås och Köping började med att uttala sin förvåning och sitt beklagande öfver, såsom orden föllo, det »faktum, som här kom till stånd», då Kammarren senast var samlad. Han fortsatte med det tillägg, att han dock ville erkänna detta faktum, nemligen att en stor majoritet i denna Kammare för sin del uttalat den åsigten, att latintvånget vid våra universitet bör upphöra. Det är ofantligt hyggligt och snällt, verkligen älskvärdt af honom att erkänna fakta, då det ju stode honom fritt, om han så ville, att förneka dem. Jag säger icke detta i den mening, att det skulle vara något ovanligt eller för mig oväntadt, att han godhetsfullt erkände det ifrågavarande faktum, ty tvärtom är det en vedertagen sed å hans och latinafugudadyrkarnes sida att alltid erkänna och böja sig för fakta, men aldrig, såvidt jag försport, erkänna eller böja sig för skäl. De befinna sig i det fallet i en likartad ställning med de rättrognaste bland den Boströmska statsfilosofiens anhängare. Jag skall be, Herr Talman, att få illustrera detta med ett exempel. Under de flera decennier före 1865, då man med stigande styrka och ifver här i landet debatterade frågan om en representationsreform, afvisades detta yrkande från deras sida. De sågo nemligen i sträfvandet för fyrstånds-författningens upphäfvande det såsom ett »oförnuftigt» yrkande. Hvad var det, som sedan omvände dem? Var det erkännande af de skäl och bevis, som anfördes af reformens vänner? Nej, men det yttre faktum, att en majoritet på riddarhuset voterade denna reform, och det yttre faktum, att en majoritet i presteståndet icke vågade att votera kull den, omskapade tänkesätten hos denna filosofis anhängare, och sedan började de att blifva betänkta på att i stället för fyrståndsrepresentationen lägga kommunerna till grundval för folkrepresentationen i en ny statsfilosofi. Så är förhållandet äfven med latinafugudadyrkarne.

Jag skall fatta mig kort beträffande det följande. Här råder ännu den babelska förbistringen, tungomålen äro så blandade, att vi icke förstå hvarandra. Ty latinafugudadyrkarne förstå icke oss och vi förstå icke dem. Jag lemnar derhän å hvilkens sida största skulden ligger. Men jag vågar säga, att *vi* i viss mån kanske kunna ursäktas, då man till stöd för latinherraväldet ännu får höra ett sådant argument, som för några dagar sedan anfördes, nemligen att latinstudiet bör fortfara, emedan, såsom jag fullt riktigt minnes uttrycket, man derigenom kommer till en »fortare och säkrare» kännedom af de moderna språken. Nu hemställer jag till benäget öfvervägande, om något mera absurdt kan sägas än detta: för att nå ett mål skall man först bemäktiga sig ett medel, som är svårare att sätta sig i besittning af än att direkt komma fram till målet. När man icke kan bjuda mera skäl för upprätthållande af latinet än sådana, vågar jag påstå, att å vår sida

är den mindre skulden till det omtalade, beklagliga faktum att latinvännerna icke förstå oss och vi icke dem.

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

Den ärade representanten från Vesterås och Köping yttrade sitt beklagande öfver, att Utskottet uttalat ett yrkande, enligt hvilket den högre kulturen i vårt land skulle komma att undvara stödet af den klassiska kulturen. Det finnes ett missbruk af ord, som är förbjudet i vår religionslära. För min del får jag säga, att det finnes äfven andra missbruk af ord, som äro förkastliga, och bland annat det ständiga talet om den klassiska kulturen, som latinvännerna föra. Hvad veta alla dessa, som i skolorna inhemtat något af det elementäraste af det elementära i latinsk och grekisk grammatik, om den klassiska litteraturen, och hvad nytta skola de hafva i sin vare sig privata eller offentliga verksamhet deraf, att de inhemtat ett antal glosor och sammansatt dessa till ett tema eller en kria. Icke är det detta, som utgör klassisk kultur? Nej, det är en parodi på klassisk kultur. Det är ett missbruk af ord att tala så. Om jag trodde, att en af hundra bland dem, som i våra skolor plugga latin och grekiska, komme till verklig kännedom af latinska och grekiska språken och kulturen, skulle jag möjligen kunna fördraga detta latinvännernas påstående. Men jag tror det icke.

Min ärade vän här midt öfver, den tredje talaren i ordningen, såsom jag vill minnas, sade, att öfversättningar af den klassiska litteraturens alster icke kunna ersätta originalen, emedan de icke fullt återgifva originalens skönheter. Våra skolor i 19:de seklet finnas icke till för att lära oss detta, äfven om det vore möjligt att på ett så långt tidsafstånd fullt uppfatta »skönheter» i denna litteratur. Våra skolor äro till för ett annat ändamål. För öfrigt, låtom oss icke tala hänfullt om öfversättningar från latin och grekiska, då ju vår tid har att uppvisa sådana af den utmärktaste beskaffenhet. Och jag är öfvertygad, att nästan alla de, som gifva sig ut för att vara vänner af och representanter för den klassiska bildningen, skulle hafva långt större insigter i den romerska och grekiska kulturen, om de i stället för att läsa en och annan klassisk författare på originalspråket, hade studerat sådana män som en Mommsen, Niebuhr, Boissier, Beulé.

Talaren från Vesterås och Köping har stält sig på en enligt hans tanke oätkomligt logisk ståndpunkt, då han beskyller Utskottet för inkonsequens, derföre att Utskottet icke vill helt och hållet förvisa det latinska och grekiska studiet ur elementarläroverken. I parentes sagdt, tror jag, att han kan trösta sig dermed, att, om han vill vänta något litet, de klassiska språkens totala försvinnande ur skolan nog skall följa. Men mot beskyllningen för inkonsequens i Utskottets förslag ber jag att få protestera. För anhängare af tvångets regim, kan det möjligen se ut, som om Utskottet i berörda afseende handlat mindre konsekvent, men icke så för oss, frihetens vänner. Utskottets tanke har varit den, att en hvar skall i skolan kunna inhemta de kunskaper, han ästundar, och Utskottet har derföre med de döda språkens bibehållande, ehuru de uppflyttats till 6:te klassen, velat lemna dem, som sådant önska, tillfälle att vid elementarläroverken erhålla undervisning i dessa ämnen. Hvilken inkonsequens ligger väl häri! Och för öfrigt,

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

jag upprepar det, vill man vänta litet, nog blifva både latinets och grekiskans öfverflyttade till universitetet.

Min vän till venster om mig har såsom sin åsigt uttalat, att latinstudiet icke kan blifva till gagn, om det skall börjas i skolan så sent som Utskottet föreslagit. Mot detta hans påstående ber jag att få ställa erfarenhetens vittnesbörd om de många personer, som vid ännu senare år börjat detta studium och ändå gått långt deri. Jag väntar mig här den invändningen, att detta är att betrakta endast som undantagsfall. Det är, Herr Talman, naturligtvis blott undantag i jämförelse med den stora mängden af dem, som varit *tvungna* att allt ifrån skolans lägsta klasser läsa latin och grekiska. Men detta förändrar icke saken. Det är naturligt, att exemplen icke kunna blifva så talrika, då nästan alla de, som gått den så kallade skolvägen, tidigt måst börja med läsningen af latin och grekiska. Att härvidlag såsom bevis för talarens sats framhålla, det jag har endast få undantag att åberopa, är lika orimligt, som då, under debatterna om kvinnans så kallade emancipation, sådana skäl deremot anförts, som att det blott varit undantagsvis kvinnor utmärkt sig på det vetenskapliga området. Visserligen är det sant, men hvarföre? Derföre att samhällsskicket och lagstiftningens bud under århundraden för kvinnan utestängt hvarje tillfälle till inhemtande af de för vetenskapliga studier förberedande kunskaperna, och att då hon sysselsatt sig med sådana ämnen, hon varit omgifven af sina medsustrars och människens hån.

Samma ärade vän har för sitt påstående, att latinstudiet icke får uppskjutas, anført, om jag rätt uppfattat honom, tvenne skäl. Det ena var att undervisningen i de olika ämnena borde ega rum i en viss naturlig tidsföljd. Ja, just derföre att Utskottet erkänt detta, äfvensom att man måste taga hänsyn till lärjungarnes utveckling, just derföre vill Utskottet, att undervisningen i de döda språken skall uppskjutas, tills lärjungen nått en mognare ålder. Utskottet har nemligen ansett det icke vara riktigt ur pedagogisk synpunkt att låta lärjungen börja sina studier med de svårare ämnena och sluta dem med de lättare, utan har Utskottet föreställt sig, att man bör gå alldeles motsatt väg. Ty utan tvifvel måste man anse, att en gosse bättre är i stånd att tillägna sig de klassiska språken, sedan hans språksinne blifvit uppfärdt derigenom att han förut studerat sitt eget modersmål och ett eller annat främmande lefvande språk.

Hans andra skäl mot uppskjutandet utaf studiet af latin och grekiska var det, att dessa språk voro svåra ämnen, derföre finge de icke uppflyttas till 6:te klassen, eller, såsom en talare till och med ville, till universitetet. Äro då icke de semitiska språken, äro ej sanskrit, egyptologi m. m. svåra studier? Jo, utan gensägelse. Men fastän, trots detta, nämnda studier aldrig studerats i våra skolor, har icke desto mindre vårt land haft att uppvisa stormän i de semitiska eller, såsom de förr oegentligt kallades, de »orientaliska» språken! Men nämn oss hvilka stormän vi hafva eller haft i latinska och grekiska filologien!

En ärad talare yttrade, att det måste vara några andra skäl än de pedagogiska, som föranleda, att latinets enligt Utskottets förslag får stå kvar i skolan i stället för att rent af strykas ut derifrån och flyt-

tas bort till universitetet. Javäl, det beror på hvad man menar med pedagogik. Jag har sagt, att skolan bäst uppfyller sitt ändamål, om den erbjuder så godt och rikligt tillfälle, som möjligt till inhemtande af de kunskaper och insigter, som hvar och en efter sin håg och sina anlag samt med afseende på sin framtida verksamhet och intresse i lifvet kan behöfva. I fall detta är opedagogiska skäl, så säger jag, att de pedagogiska skälen måste gifva vika, ty skolan finnes till icke för de pedagogiska teoriernas skull, utan för lifvet.

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

Hvad vidare angår hans yttrande, att man borde ombilda ett visst antal latinläroverk, som då, jag förmodar det, skulle anordnas på klassicitetens grundval, blifva latinska från roten till toppen, så har det för Utskottet varit omöjligt att föreslå något sådant, då Utskottets utgångspunkt ju är den, att latintvånget vid embetsexamina skulle helt och hållet upphöra. Derigenom finnes icke det behof qvar, som gör latinet till herskare i våra skolor; och med denna utgångspunkt, som Kammaren redan voterat i och med momentet a) har Utskottet gjort allt hvad som rimligen kunnat göras, då det fortfarande vill i de allmänna af staten bekostade läroverken erbjuda tillfälle till klassiska studier.

Men, såsom jag förut sagt, Herr Talman, jag är öfvertygad om, att debatt i detta ämne tjänar till ingenting. Må vi mäta våra krafter med hvarandra i en votering. När denna reform, som jag och de med mig liktänkande så ifrigt önska och för hvilken jag för min del vill lefva och dö, blifvit genomförd, skola vi icke vidare höra något motstånd från latindyrkarnes sida; man skall då få höra dem säga: ja, detta hafva vi alltid sagt!

Jag anhåller, Herr Talman, om bifall till det föredragna momentet.

Öfverläggningen var slutad. Efter det propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Mom. c:

Blef jemväl bifallet.

Beträffande *mom. d* anförde

Herr Granlund: I denna punkt förekomma så genomgripande förändringar i vårt skolväsen, att jag måste bedja Herrarne ursäkta, om jag nu en kort stund tager Herrarnes uppmärksamhet i anspråk. Frågan gäller nemligen icke något mindre än indragning af 41 läroverk, vid hvilka för närvarande omkring 1,300 lärjungar åtnjuta undervisning.

Man har sagt, att lägsta klassen vid de allmänna läroverken bör uteslutas och fordringarne för inträde vid dessa läroverk sålunda höjas. För min del hade jag just tänkt mig, att dessa lägre läroverk i synnerhet behöfdes, om de allmänna läroverkens lägsta klass indroges, ty hvar skall man sedan göra af sina barn, om man icke kan få in dem i första klassen vid elementarläroverken, sedan fordringarne blifvit

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

höjda? Man blir derigenom hänvisad till privatundervisning, och denna ställer sig mångenstädes svår och dyrbar och understundom rent af omöjlig att erhålla. Jag skulle hafva önskat, att Utskottet velat säga, hvad man skulle få i stället för dessa lägre läroverk, om hvilkas indragning nu är fråga. Man ser visserligen, att Utskottet hänvisat på folkskolan, och för min del skulle jag visst önska, att folkskolan vore sådan, att den kunde fylla den plats Utskottet föreslagit, men vågar dock icke tro härpå. Förliket är var det en välvillig motionär, som ville höja folkskolorna och göra dem 5-klassiga, men efter en mycket mordande kritik afslogs frågan af det Utskott, dit den blifvit hänvisad.

Då man nu således hänvisats till folkskolorna, måste vi naturligtvis också tänka på att höja dessa folkskolor så, att de kunna meddela samma undervisning som nu åligger dessa 41 pedagogier och 3-klassiga läroverk; men huru är det möjligt att fordra detta? Man vill i våra dagar verkligen lägga allt för mycket på folkskolan. Man säger, att dess lärare skola tillika vara slöjdlärare, lärare i sång, teckning, gymnastik, ja till och med i trädgårdsskötsel. Det fordras ju nästan öfvermenskliga krafter för att numera åtaga sig folkskolläraresyssla; och då dertill kommer, att läraren på många ställen har 50 à 60 lärjungar, dem han skall bibringa undervisning i så olikartade läroämnen, vill jag just fråga, huru det är möjligt, att folkskolan skall kunna få den höjning, Utskottet sagt. Utskottet säger visserligen, att folkskolans lyftning i de små städerna och deras omnejd är gifven, men för min del kan jag icke tänka mig, att Riksdagen kan gå in på en sådan höjning eller som Utskottet säger lyftning af folkskolan endast i städerna och deras omnejd, utan att så sker i hela landet, och detta skulle vara en betydlig reform, som skulle kosta vida mera, än om man behöll dessa nu så förkättrade skolor; ty dertill fordrades väl att höja fordringarne vid skollärareseminarieerna för skollärarne samt tillsätta flere lärare samt höja lönerna.

Hvad har nu gifvit Utskottet anledning att föreslå dessa skolors indragning? Uppkommer derigenom någon besparing för staten? Jag tror det icke. Och om nu dessa 41 pedagogier och 3-klassiga läroverk indragas, hvart skola väl de 1,300 lärjungar, som derstädes åtnjtit undervisning, taga vägen? Ty det är väl icke meningen att beröfva dem allt annat tillfälle till inhemtande af kunskaper än hvad de kunna erhålla i folkskolan, utan de skola väl i stället gå i andra skolor. De måste då i stället flyttas öfver till de högre läroverken, men då dessa ju redan förut äro öfverbefolkade, möter på flere ställen det hinder att icke utrymmet tillåter intagande af flere lärjungar.

Man har ju redan nu vid de flesta högre läroverk fått anställa ett betydligt antal extra lärare och ännu flere måste väl anställas, om lärjungeantalet genom indragning af en sådan mängd mindre läroverk så betydligt höjes — jag tror icke detta skall föranleda besparingar. Dessa högre läroverk äro ock belägna i städer, der hyror och alla lifsförnödenheter stigit till den grad, att det nästan är omöjligt för fattige föräldrar att derstädes hålla sina barn. Hvad kan då orsaken vara till indragningen? Måne vetenskapen derigenom skall befordras?

Jag tror icke heller detta. Och se vi på hvad den undervisning, som meddelas vid dessa mindre läroverk kostar, så uppgår den, efter Utskottets egna beräkningar, vid pedagogierna till 130 kronor för hvarje lärjunge, vid de 3-klassiga till 230 kronor och vid de högre elementarläroverken enligt uppgift i förlidet års revisionsberättelse till närmare 200 kronor. Hvad vinna vi sålunda, mine Herrar, genom en sådan indragning? I ekonomiskt hänseende vinna vi ingenting, men deremot beröfva vi föräldrarne fördelen att hafva sina barn i sin närhet och barnen den stora fördelen att under de år, det mest behöfves, vara under sina föräldrars tillsyn och vård. Detta kan icke vara rätt eller billigt.

Dessutom hemställer jag till eder, mine Herrar, huruvida icke dessa smärre städer, man nu vill beröfva sina skolor, möjligen kunna ega berättigade anspråk på staten att få behålla dem? Riksdagen har nemligen bestämt platsen för vissa läroverk här och der i landet, och man har sagt till vissa mindre samhällen: »I skolen få ett mindre läroverk, endast I sjelfva bekosten läroverkshus, gymnastikhus, bostad åt rektor m. m.» Kan det då vara rätt att, sedan dessa städer med stora ansträngningar åstadkommit allt detta och ännu mer; ty det finnes städer med mindre läroverk, der man utom storartade läroverkshus byggt gymnastikhus som kostat 20 å 30,000 kronor, kan det vara rätt, säger jag, att sedan de uppfyllt alla de vilkor, staten föreskrifvit, utan ringaste bidrag af kringliggande landsbygd, som dock drager lika fördel af skolan som staden, staten kommer nu och säger: »nu hålla vi icke längre några lärare, utan eder skola får upphöra?» För min del tror jag det icke; och jag hoppas, att den dag icke måtte randas, då svenska Riksdagen bifaller något sådant, som vore lika orättvist emot dessa många städer som ock emot de många landsorter omkring dessa, hvilka nu hafva fördel af ifrågavarande skolor.

Jag yrkar afslag å momentet.

Herr Helander: Jag är hufvudsakligen af samma mening som den föregående talaren. Det må väl nu så vara, att det möjligen kan vara önskvärdt att vid några af våra högre elementarläroverk, som äro öfverbefolkade, en minskning i lärjungeantalet vore välkommen, men detta bör dock enligt min åsigt icke ske derigenom, att man indrager lägsta klassen vid de allmänna läroverken. Det kunde deremot bättre ske på det sätt, att man återstälde reallinien uti 7:de klassen vid de läroverk, der man indragit densamma. Ty då vi, så vidt jag vet, hafva tillräckligt utrymme vid de flesta af våra läroverk, skulle den nu föreslagna anordningen endast leda derhän, att man derigenom i städerna finge vidkännas ökade kostnader för folkskoleväsendet, emedan det är alldeles gifvet att, om lägsta klassen vid de allmänna läroverken indroges, de rikare skulle åt sina barn skaffa enskild undervisning, fastän den vore förenad med särskild kostnad, men de flesta och i synnerhet de mindre bemedlades barn nödgades besöka folkskolorna, för hvilka det naturligtvis i sådant fall blefve nödvändigt att utvidga de nuvarande eller anskaffa nya lokaler. För öfrigt tror jag icke, att man genom förändringen skulle kunna vinna någon besparing i aflöningen åt lärare, ty om man också derigenom kunde indraga några ad-

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

junktsbeställningar vid de allmänna läroverken, fick man i stället anskaffa flera lärarekrafter vid folkskolorna.

För öfrigt finner jag det vara ganska märkvärdigt, att man i en skrivelse till Kongl. Maj:t skulle uttrycka en sådan åsigt som »att samtliga pedagogier böra» och, »efter förutgången närmare utredning, några 3- och 5-klassiga läroverk möjligen torde kunna indragas». Begagnar man så försigtiga ordalag, i hvilka jag tycker mig finna bra mycken reservation mot just det som man uttalar såsom önskvärdt, då är man ju icke säker på sin sak; och då anser jag det vara bättre att antingen icke alls skriva till Kongl. Maj:t eller också vänta, tills man fått säkrare öfvertygelse i saken.

I likhet med föregående talaren yrkar äfven jag afslag å Utskottets förslag i nu förevarande moment.

Herr Linder: Beträffande det ämne, som utgör föremål för Utskottets handläggning i momentet d uti betänkandet, hade jag redan vid Kammarens sista sammanträde tillfälle att yttra min mening; och jag erinrade då derom, att hvad som utgör en af de väsentligaste bristerna i vårt allmänna undervisningsväsen är, att hos oss icke finnas några lägre realläroverk. Nu vågar jag, trots allt hvad här i afton blifvit både sagdt och menadt, stå kvar på den ståndpunkten, som erkänner såsom i sådant hänseende berättigadt ett fullbordadt faktum. Det har visserligen sagts, att ett sådant erkännande skulle vara mycket beskedligt, då det stått en fritt att icke göra detta erkännande. För min del får jag emellertid förklara, det jag icke anser, att det står en välsinnad man fritt att icke erkänna ett faktum, hvilket inom ett samfund, som han tillhör och lofvat trohet, tillkommit genom dess laga åtgärd. Följaktligen lika litet som det står mig fritt att förneka sådana fakta, som åstadkommits genom i laga ordning fattade beslut af staten eller någon dess underordnade afdelning, lika litet tillåter jag mig förneka de resultat, som på det teoretiska området måste följa af vissa uppställda premisser. Jag vågar derföre icke, såsom man här i afton gjort, draga mig undan för det ena, under det man på samma gång påstår sig icke hafva pligt att erkänna det andra. Erkännande sålunda hvad som är och bör vara ett erkännansvärdt faktum, ber jag att få ställa mig på den ståndpunkt, som måste blifva en följd af Kammarens redan fattade beslut. Jag anser då, att, derest en förändring i vår nuvarande läroverksorganisation skall ske, så bör den göras så, att vårt undervisningsväsende deraf hemtar nytta och icke skada. Och till nytta skall denna ändring helt säkert blifva, om vi genom densamma kunna vinna ett moment i våra undervisningsanstalter, som vi hittills saknat, jag menar lägre realskolor eller hvad man på andra håll plägar kalla borgareskolor. Om Kammarerna vill, i full konsekvens med hvad som redan beslutats under moment a, hos Kongl. Maj:t göra den hemställan, att samtliga pedagogier, åtskilliga treklassiga läroverk samt möjligen äfven några femklassiga torde kunna till lägre realskolor ombildas, då anser jag, att man af det faktum, som genom Kammarens beslut redan kommit till stånd, gör det bästa och förståndigaste bruk, som under nuvarande förhållanden kan göras. På

grund deraf anhåller jag äfven hos Herr Talmannen om proposition på bifall till den framställning, jag nyss nämnde.

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

Herr Key: Innan jag går vidare, må det tillåtas mig att med några ord beröra ett ämne, som ligger på sidan af sjelfva frågan, ja i viss mån upp öfver den.

I förrgår afled Anders Fryxell.

Det är icke litteraturhistorikern jag här vill erinra om, icke heller häfdaforskaren, utan det är det svenska språkets, den svenska folkskolans, den svenska folkbildningens äldste och trognaste vän, det är han som i dessa dagar gått bort.

Då tvifvel någon gång uppstod hos utvecklingens vänner, behöfde de endast gå till honom för att få råd och upplysning, till honom 86-åringen, äldst bland de gamle, men ändock yngre än mången ung. Han, hvars hörsel var skarp och hvars syn var god för allt hvad som tilldrog sig äfven i våra dagar, för allt sant och ädelt som rör sig hos vår tid, han, hvars förtröstan på framtiden, på det svenska folkets framtid, städe var fast, han är icke mer. Mycket har jag lärt af hans mun under oförgätliga samtal, och ej minst att det icke är på anspråkens, icke ens på den lärda bildningens, utan på folkbildningens väg, som nationerna skola gå framåt till ökad frihet och att blott på *detta* sätt friheten blir sann. Derföre frid och välsignelse öfver hans minne!

Och nu öfvergår jag till sjelfva saken. Jag tillåter mig då, mine Herrar, att såsom *min* åsigt uttala, att den första bildningen bör vara gemensam för alla, vara i sann mening en folkbildning bibragt i folkskolan. Denna första grund för bildningen bör göras så vid, att alla der kunna både finna och önska plats. Ja, jag vågar till och med gå så långt, att jag påstår, att, *om* man måste välja vare sig det ena eller det andra, *några kunskaper för många är bättre än många kunskaper för några få*; det förra har städe fört friheten och bildningen framåt, det senare tvärtom.

För närvarande kan man säga, att mängden af våra lärda skolor, våra elementarläroverk liknar jernvägståg, som föra med sig tomma vagnar, hvilka tåg på det tekniska språket sägas belastas med »*död vikt*». Äfven våra elementarskolor föra med sig allt för mycken död vikt i afseende på läroämnen, som icke hafva tillämpning i det lefvande lifvet, och de föra jemväl med sig alltför mycket af sådan död vikt, som utgöres af lärjungar, hvilka långt bättre skulle kunna gagna sitt fosterland på annat sätt än genom en död lexläsning, död för deras art af fattningsgåfva, död för deras utåtvända sinnelag, lexor snart förgättna, men med hvilka de nödgas förnöta och förslösa flere dyrbara ungdomsår. Alla dessa många ynglingar borde icke ryckas bort ur sin krets, ur det praktiska lifvet, men de äro på samma gång, i deras eget och i statens intresse, berättigade till en bättre medborgerlig bildning än den som nu lemnas och kan lemnas flertalet af dem. Den store humoristen Börne yttrade en gång, att Luther förstod sig på saken, när han kastade bläckhornet i hufvudet på »den onde», ty, tillade han, det är endast för bläck och trycksvärta, som mörkrets furste bär fruktan. Det är blott för dessa han flyr. Mine herrar, i

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

våra upprörda tider fordras mer än någonsin ökad bildning och framför allt mer och högre folkbildning.

Jag saknar i den nu föredragna punkten något, som förlidet är — låt vara i hast under diskussionen och tilläfsventyrs derföre icke i den bästa form — tillades Utskottets förslag, men som eger sin stora betydelse. Jag skulle derföre önska, att momentet d erhöll ett tillägg af ungefär följande lydelse: »hvarjemte undervisningen bör så ordnas att, efter fullständig genomgång af folkskolan, inträde omedelbart kan vinnas i elementarskolans första klass.» Om den föreslagna reformen blir genomförd, kommer elementarläroverkets blifvande första klass att motsvara nuvarande andra klassen. Det torde i sammanhang med det nyss af mig gjorda förslaget om dennas omedelbara samband med folkskolan blifva nödvändigt, att tyskans läsning uppflyttas till den nya andra klassen, men med denna ändring allenast tror jag att hela saken, hvad beträffar läroämnenas sammanknytning i de båda skolorna, kan ordnas — och ordnas till fromma för båda skolorna.

Hvad åter kostnaderna angår, så är det möjligt och äfven troligt, att de, ifall folkskolan blir så ordnad, som jag nu nämnt, komma att vida öfverstiga de besparingar, som kunna vinnas genom indragning af pedagogierna samt, der dessa ligga alltför nära hvarandra, åtskilliga tre- och femklassiga läroverk. Dessa öfverskjutande kostnader vore dock efter min tanke väl använda penningar.

Emellertid, mine Herrar, »Rom byggdes icke på en dag», och vi skola icke invagga oss i den föreställning, att något omedelbart praktiskt resultat följer af det beslut, som i afton fattas. Men hvad som icke lyckas i dag, kan lyckas i morgon, och hvad som icke sker då, kan möjligen ske i en framtid. Det är kanske icke utan all anledning, som mer än hälften af ordet »seger» utgöres af ordet »seg»; vi kunna vara öfvertygade om, att efter oss komma andra, som skola genomföra den reform, som nu är bragt å bane, en reform, som är något mera än en sådan, — är en revolution i vårt undervisningsväsende. Men ur denna växer Sveriges framtid.

Herr Lyttkens: Då jag under denna långa diskussion icke besvärat Kammaren med något yttrande i den stora frågan om latinläsningen, der vida starkare och bättre krafter drabbat tillsammans, så skall jag bedja att med afseende å nu föredragna moment få framställa några önsksningar, som kanske mera deröra svenska folket.

De talare, om motsatt sig Utskottets förslag i detta moment, hafva såsom skäl derför anfört, bland annat, att, om folkskolan skulle öfvertaga den undervisning, som nu meddelas i elementarläroverkens nedersta klass, så skulle omkostnaderna för den derför erforderliga tillökning i lärarekrafterna i folkskolan komma att öfverstiga hvad som denna nedersta klass kostar. Jag fruktar dock, att det icke är så mycket dessa kostnader, som äro så afskrämmande, utan att det ligger något helt annat under denna förevändning, i det att man resonerar som så: vi vilja icke låta våra barn gå i folkskolan tillsammans med den stora hopens barn, ty dertill äro de alltför goda, utan vi vilja hafva särskilda skolor, der de kunna vara afskilda från de öfriga. Det är emellertid just genom detta frånskiljande, som grunden lägges till den

ståndsskilnad, som förefinnes emellan de olika samhällsklasserna, och den ofördragsamhetsanda emot andra samhällsklasser alstras, hvilken allt mer och mer gör sig gällande.

Att det måtte vara något sådant, som jag nu nämnt, hvilket ligger till grund för oviljan mot första klassens skiljande från skolan, framgår ännu tydligare, om man ser efter, hvilka läroämnen läsas i denna klass och jemför dem med de ämnen, som läsas i folkskolan. Man finner då, att de ämnen, som läsas i elementarläroverkets första klass, utgöras af biblisk historia, katekes, bibelläsning och valda psalmer samt, för öfning i modersmålet, uppläsning och förklaring af valda stycken samt öfningar att med egna ord återgifva innehållet af lästa eller af läraren muntligt framställda berättelser och beskrifningar, satsbildningsöfningar och rättskrifning. Allt detta läses äfven i folkskolan, så att för dessa ämnen behöfves ingen särskild första klass. Men så kommer ett ämne, som läses i första klassen, men icke i folkskolan, nemligen tyska språket, och detta gör, att folkskolans barn icke kunna inkomma i elementarläroverkets andra klass. Vidare läses i första klassen aritmetik, bestående af de fyra räknesätten i hela tal jemte någon öfning i användandet af decimaler, tillämpning på sorter och hufvudräkning.

De läsa således der fullt lika mycket och kanske mera än i den första klassen såväl i naturlära som historia och geografi m. fl. ämnen; och det är blott tyska, som der icke läses, och hvilken således utgör skilnaden. Om man nu, hvilket mycket väl kan ske, tar bort detta ämne från första klassen och undanskjuter detsamma för ett år, så skulle ju folkskolan ganska väl kunna ersätta första klassen och utgöra en grundval för elementarläroverket. Man kunde dessutom i afseende på tyskan låta folkskolebarnen läsa detta ämne lika mycket som i den första klassen, ehuru jag för min del icke skulle vilja tillstyrka något sådant. Under alla förhållanden skulle det vara nyttigt, om undervisningen redan från den späda barndomen vore gemensam för båda dessa skolor, emedan de intryck, som barnen få redan från första början af sin skolgång, ofta nog äro bestämmande för hela deras lif. Nu visar det sig, att en del barn, som gå i elementarskolan, anse sig för mer än de, som bevista folkskolan.

Jag instämmer således med Herr Key derutinnan, att undervisningen i folkskolan bör ordnas så, att barnen kunna derifrån direkt vinna inträde i elementarläroverkets nuvarande andra klass; och jag anser, att den af honom uttryckta mening bör intagas i Utskottets betänkande, i hvilket betänkande jag i öfrigt instämmer.

Herr Ekdahl: På grund af hvad jag yttrade förlidet år måste jag äfven nu motsätta mig den ifrågasatta indragningen af pedagogierna och de mindre läroverken. I motsats mot en föregående talare, som ansåg att orsaken, hvarföre man vore så angelägen att bibehålla dessa smärre läroanstalter, vore att söka i den bland ungdomen i skolorna rådande rang- och klasskilnad, vill jag påstå att någon egentlig och märkbar klass-skilnad icke gör sig gällande mellan skolbarnen, åtminstone hvad städerna beträffar; måhända kan det mera vara fallet på landsbygden, der, som man vet, herreklassen anskaffar informatorer för sina

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

barn, till dess dessa kunde vinna inträde direkt i elementarläroverken. I städerna deremot låter man sina barn inträda i folkskolan och derifrån öfvergå till elementarläroverket. Någon klass-skilnad förekommer icke der, utan man får der se kommunens främste mäns barn sitta sida vid sida med arbetarens, och jag har deröfver icke försport någon klagan. Utskottet sjelft säger i sitt utlåtande förlidet år att folkskolan, äfven om den utvidgades, icke skulle kunna ersätta mera än första klassen i elementarskolan. Anledningen dertill skulle väl vara den, att folkskolan icke har lika goda lärarekrafter att tillgå som elementarläroverken äfven hvad den första klassen beträffar, och det lider icke något tvifvel att detta också är med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Jag vill dessutom erinra att det för närvarande är ytterst svårt att kunna erhålla lämpliga folkskolelärare. I den kommun, jag tillhör, har aflöningen blifvit bestämd till dubbelt så stort belopp, som den nominella folkskolelärarelönen utgör, eller till 1,200 kronor, men ändå har man icke lyckats erhålla lämplig lärare utan måst engagera fruntimmer att läsa med barnen, och det torde lätt inses, att, huru skicklig i afseende på undervisningen qvinnan än må vara, kan hon dock icke bland en mängd stadspojkar upprätthålla ordning och skick lika väl som en rutinerad manlig lärare. Den vanliga anordningen har sålunda varit att barnen, såväl från land som stad, sändas från folkskolorna till pedagogierna eller de mindre läroverken, hvarifrån de efter afslutad kurs ingå i borgerliga yrken eller befordras till högre klass i annat läroverk, och är fördelen derved att föräldrarna få behålla sina barn i hemmen under dessa år, deremot svårighet skulle uppstå, om de mindre läroverken indroges, att få in barnen i de större läroverken, hvilka i allmänhet redan äro öfverbefolkade i synnerhet i de lägre klasserna och skulle blifva det ännu mer, om en sådan anordning vidtoges.

Utskottet säger: »att pedagogierna alldeles icke i sin närvarande ställning äro för de respektive samhällena af det verkliga gagn, som med ändrad anordning af folkskolan och med anlitande af nu använd lärarekraft skulle kunna vinnas.» Men jag hemställer, huruvida Utskottet härmed afser att lärarna vid pedagogierna skulle kunna öfverflyttas till folkskolan; jag tror icke att de skulle kunna åläggas att underkasta sig en sådan anordning, utan förmodar att de måste ställas på indragningsstat och pensioneras, hvilket ju skulle medföra ytterligare kostnader för statsverket. Enligt den tablå, som af Utskottet upprättades förlidet år, finnes det nu läroverk och pedagogier i alla Sveriges städer, utom i 7 mindre, och dessutom i flera köpingar.

Det synes sålunda hafva varit regeringens och Riksdagens åsigt att så mycket som möjligt sprida bildningen inom landet, och tror jag icke att indragning af åtskilliga läroverk skulle vara öfverensstämmande med tidsandan och folkets fordringar. På dessa skäl förenar jag mig med dem, som yrkat afslag å Utskottets hemställan.

Herr Gilljam: Antagligen är det samma förhållande vid denna punkt, som, enligt hvad min ärade kamrat på stockholmsbänken upplyste, egde rum vid den föregående punkten eller att en debatt vore temligen öfverflödlig och att det vore bäst, om vi genast mätte oss med

hvarandra i en votering. Så yttrade han under intrycket och känslan af den förliga vind, med hvilken han för tillfället seglar. Antagligen skall det dock icke dröja längre än till i morgon, då äfven han skall nödgas söka stöd i den gamla sanningen, att skäl vägas, men räknas icke. När han påstår, att hans motståndare icke mäktat böja sig för skäl, kan detta bero derpå, att den, som står inför en daglig erfarenhet, vågar bestrida fullgiltigheten af de skäl, som synas obestriddliga för dem, som fördjupat sig i sina egna teorier. Och då den ärade talaren med ett halft hån sade att motståndarne böjde sig för fakta, så vill jag beträffande den klass, jag tillhör, just räkna detta till skollärares stora förtjenst. De hafva lärt sig att från åtskilliga håll taga emot bud och befallningar, som icke alltid varit för dem behagliga, men i allt fall sökt efter bästa förstånd och samvete lösa de uppgifter, som blifvit dem förelagda, och de hafva icke ens känt till hvad en tyst opposition vill säga. Detta i förbigående. Jag öfvergår nu till förevarande punkt angående indragning af elementarläroverkens första klass. Jag har samvetsgrant studerat Utskottets betänkande för att der finna de skäl, som föranledt Utskottets föreliggande förslag, men har der icke kunnat träffa på andra argument än ett uttryck som heter »sluten organisation», och dermed är motiveringen fulländad. Detta är ett slagord, för hvilket jag icke tänker böja mig. Jag tror att det organiska sammanhanget mellan läroverken bäst tillgodoses, om man rätt fastställer målet och medlen för de olika undervisningsbehof, som förefinnas inom samhället. Vi talade om denna sak rätt mycket vid förra riksdagen och man uppstälde då i detta afseende tre olika grupper af lärjungar: en *första*, för hvilken folkskolan skulle utgöra en tillräcklig undervisningsanstalt; en *andra*, en mellangrupp, för hvilken för närvarande inga lämpliga undervisningsanstalter finnas; samt en *tredje*, hvars kunskapsbehof de allmänna läroverken egentligen voro afsedda att fylla. Bristen i vår läroverksorganisation består, efter min uppfattning, just i saknaden af mellanskolor eller lägre realskolor. Det organiska sammanhang, hvarom Utskottet talar, skulle åter bestå deri, att den ena skolan tager vid, der den andra slutar. Men, mine Herrar, när en omtänksam man vill bygga ett hus, så är hans första åtgärd att bestämma, hvad slags hus han vill uppföra, för att derigenom kunna beräkna huru djup grunden behöfver läggas och hvilka materialier som behöfva anskaffas, och han börjar icke med att uppföra ett litet hus på en föga djup grund för att sedan påbygga huset och fördjupa grunden. Så är också förhållandet här. Man måste uppgöra en plan redan från början.

Naturligtvis tänker jag beträffande föreliggande förslag att borttaga första klassen närmast på faran för de allmänna läroverken. Men, mine Herrar, faran är minst lika stor, om icke större, för folkskolan. Inom Utskottet hafva sutit tvenne skollärare; och det är derföre med en pinsam känsla, som jag läst uttalandet angående betydelsen af den undervisning, som meddelas i första klassen vid våra allmänna läroverk. Man har sagt att der läses ingenting annat, än hvad som jemväl läses i folkskolan, utom en liten smula tyska. Denna smula tyska kan visserligen förefalla ganska obetydlig i och för sig sjelf; men de, som hafva erfarenhet om hvad grundläggande språkkunskap betyder,

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

de veta ock att detta icke är någon småsak. På denna den grundläggande undervisningen beror den sannolika framgången af hela språkundervisningen i andra, tredje, fjerde samt femte klasserna. Är denna undervisning dålig, så blir det icke heller mycket bevändt med de efterföljande språkstudierna. Derpå finnas hundratals exempel och möjligen hafva en och annan bland Herrarne haft tillfälle att sjelf göra en sådan erfarenhet, likasom det å andra sidan visat sig, att om en god språkundervisning erhållits i skolans nedre afdelningar, så har ynglingen sedermera såväl å gymnasialstadiet, som vid universitetet kunnat med ganska stor lätthet och med jemförelsevis ringa arbete gå framåt. Det är således ingen småsak, detta lilla mått af insigt i tyska, som inhemtas i första klassen. Men om man vidare vänder sin uppmärksamhet till öfriga ämnen, så förefinnas, oaktadt man velat påstå motsatsen, ganska väsentliga skiljaktigheter emellan det sätt, hvarpå dessa läsas i folkskolan och vid läroverken. Så t. ex. måste i folkskolans öfre afdelningar undervisningen i aritmetik syfta till en afslutningskurs, efter hvars inhemtande lärjungen skall ega färdighet att reda sig med det hvardagliga lifvets hithörande frågor, då deremot i elementarläroverkens första klass ämnet läses så, att hvad som der inhemtas skall vara grundläggande för en följande vetenskaplig utveckling genom studiet af algebra o. s. v. På samma sätt förhåller det sig med studiet af historia och geografi. Inom folkskolan anses kursen deri utgöra en afslutning af allt hvad som behöfver i det ämnet inhemtas; i elementarläroverkets första klass åter skall undervisningen lägga den grund, hvarpå den fortsatta historiska och geografiska kunskapen sedermera skall byggas. Således förekommer i afseende på ämnen och undervisning en väsentlig skiljaktighet emellan folkskolan och elementarläroverkets första klass. Jag vill nu se huru saken ter sig för folkskolan. Det står visserligen icke i Utskottets betänkande uttryckligen sagdt, att hvad som fordras för inträde i elementarläroverkens lägsta klass, skulle motsvara det högsta, som fordras i folkskolan, men det vill dock synas, som om elementarläroverken i allmänhet skulle taga vid, der folkskolan slutar. Nog veta vi likväl, utan att precis behöfva beskyllas för att icke gifva fullt erkännande åt folkskolans arbete, att den samma arbetar och måste arbeta under jemförelsevis ogynnsammare förhållanden än elementarläroverken. För sin jemförelsevis inskränkta kurs har folkskolan derför ock måst beräkna en tid af 7 år eller från barnets sjunde till och med fjortonde år. En lärjunge, som skall fortsätta sina studier vid ett allmänt läroverk, kan då icke, utan att förlora en dyrbar tid, dröja i folkskolan längre än till 9 eller 10 års ålder. Och hvilken ställning intager han väl då gent emot sina kamrater i folkskolan, af hvilka det långt öfvervägande antalet aldrig öfvergår till det allmänna läroverket? Jo, han tager åt sig en dryg del af lärarens intresse och vållar derigenom lätt en rubbning i skolans plan, som är beräknad för ett annat slag af lärjungar. Det är fara värdt, att de få, som skola skickas öfver till det allmänna läroverket, komma att utgöra hufvudsakligt föremål för folkskolelärarens uppmärksamhet, under det att skolans öfriga lärjungar lemnas åsido. Är detta fördelaktigt?

Beträffande indragningen af pedagogierna samt åtskilliga tre- och femklassiga läroverk, så yttrade jag mig utförligt om denna fråga vid

sistlidne riksdag och vill derföre nu ej vidare inlåta mig derpå; endast förnyande min erinran, att den största bristen i vår nuvarande läroverksorganisation är att den alldeles saknar mellanskolor. Jag framställde också då förslag i syfte att undanröjda denna brist. Då emellertid Herr Linder nu framlagt ett förslag af ungefär enahanda innehåll, så ber jag att få instämma deri.

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

Häruti instämde Herr *Östling*.

Herr Dahl: Herr Talman, mine Herrar! När Utskottet ansett sig böra förorda indragning af elementarläroverkens nuvarande lägsta klass, har sådant skett dels derföre att derigenom en ganska betydlig besparing af lärarekrafter skulle åstadkommas och dels derföre att en sådan indragning ej i egentlig mening skulle skada, utan tvärtom i flere afseenden gagna läroverken efter den organisation, som Utskottet ansett för framtiden böra införas. Redan nu uppfyller folkskolan, om den är väl ordnad och skött, i städerna åtminstone, allt hvad man kan begära och fordra af elementarläroverkets lägsta klass, om jag frånräknar tyskan. Jag vill icke missbruka Kammarens tid vid denna sena timme med några mera djupgående pedagogiska betraktelser öfver den siste talarens invändningar mot Utskottets uppfattning, men jag ber dock beträffande hans farhåga, att folkskoleläraren synnerligast skulle egna sin uppmärksamhet åt dem af lärjungarne, hvilka från folkskolan ämnade öfvergå till elementarläroverket och derigenom försunna de öfriga, få anmärka att, med den erfarenhet jag har om våra folkskolelärare, denna misstanke torde vara oberättigad. Hvad åter angår folkskoleundervisningen på landsbygden, tror jag visst att man skulle kunna säga, att den ännu icke i alla stycken är så väl ordnad som i städerna, men tror dock att snart så skall blifva förhållandet, just under påtrycket af den åtgärd, man här ifrågasatt.

Hvad åter angår den ifrågasatta indragningen af åtskilliga smärre läroanstalter i flere af våra mindre stadssambällen, så är det ej att undra öfver, om dessa sambällen med oro motse en sådan åtgärd. Men det är klart, att ingen indragning af dessa läroanstalter kan komma i fråga, utan att dessa sambällens bildningsbehof på annat och säkert för dem sjelfva mera gagnande sätt blifver tillgodosedt. Utvägarne dertill kunna vara flere, men Utskottet har ansett sig sakna befogenhet att i detta afseende framlägga något förslag och sålunda gå den utredning i förväg, som kan påkallas af de många skiftande förhållandena på olika orter. Jag är sjelf representant för ett sådant mindre stadssamhälle, och jag skulle icke med min röst hafva understött detta förslag, om jag ej vore fullt förvissad om att bildningsbehofven för dessa sambällens ungdom på fullkomligt tillfredsställande sätt kunna blifva tillgodosedda, äfven med en annan anordning. Jag skall derföre vid denna framskridna timme inskränka mig till att endast yrka bifall till det af Utskottet framställda förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter upptagande af de yrkanden, som derunder blifvit gjorda, gaf Herr Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, samt

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

derefter dels på de särskilda förslag, som blifvit framställda af Herrar Linder och Key, dels ock på afslag å Utskottets hemställan; och förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för bifall till Herr Keys yrkande. Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskott hemställt i 1:sta punkten mom. d) af Utlåtandet N:o 4 (i samlingen N:o 22) med det tillägg till berörda hemställan som af Herr Key under öfverläggningen påyrkats,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets förevarande hemställan.

Voteringen företogs och utföll med 92 Ja mot 38 Nej; hvadan Kammaren bifallit Utskottets hemställan i förevarande moment med ett tillägg af följande lydelse: »hvarjemte undervisningen bör så ordnas att efter fullständig genomgång af folkskolan, inträde omedelbart kan vinnas i elementarskolans första klass.»

I fråga om Utskottets hemställan uti mom. e) yttrade:

Herr Granlund: Då denna motion vid förlidet års riksdag väcktes, likasom i år, af den värde motionären, måste jag verkligen erkänna, att jag blef förvånad öfver, att ett sådant förslag kunde komma från just honom. Han har ju nemligen vid alla tillfällen, när det gäلت den fattiges eller den arbetande klassens rätt, gjort sig till tolk för denna klass. Han har från sin bänk vid andra tillfällen med värme försvarat deras sociala och politiska rättigheter, men här har han nu ifrågasatt att beröfva den fattiges barn rättigheten att såsom hittills erhålla fri undervisning vid de allmänna läroverken. Mine Herrar! Vi lefva i en tid, då jag tror, det icke vara rätt välbetänkt att beträda en sådan väg. Det anses i allmänhet såsom en af de vackraste principerna i vår statsinstitution, att den fattige kan få en fri undervisning för sina söner vid statens läroverk. Det väcker en angenäm känsla hos den fattige ynglingen att få sida vid sida med den rike genomgå våra skolor. Skall man beröfva dem denna förmån? Huru skall ett sådant beslut komma att upptagas af den fattige arbetaren, hrikens son skall uteslutas därför, att icke en terminsavgift kan betalas. Jag känner flere fäder, som arbeta och tråla dag ut och dag in för att med sin lilla dagspenning kunna bereda sina söner föda och husrum vid läroverket och de hafva kunnat stå ut dermed; men tag bort den

dem hittills medgifna rättigheten af fri undervisning och den fattige skall snart nog blifva undanskjuten från skolan.

Här har visserligen sagts att en del eller en fjerdedel af de medellösa, hvilka ansåges bättre begåfvade, skulle erhålla rättighet till afgiftsfri undervisning, men hvilken skall bestämma gossens begåfning? Det måste då naturligtvis öfverlemnas till lärarekollegiet att bestämma, hvilka som skola blifva från lyckliga; jag tror det ofta och hos mången lärare skall blifva pinsamt att utesluta de tre fjerdedelarne, hufvudsakligen därför att de äro medellösa eller mindre bemedlade, ty flit och anlag kunna i de högre klasserna förbättras, och de uteslutna tre fjerdedelarne, mine Herrar, hvad skall det väcka för känslor hos ynglingen, då han ser, att endast därför att hans fader är fattig, han blir utesluten från läroverket? Jag vill icke tala om de många hyddans söner, som, utgångna från våra allmänna läroverk, blifvit en ära och en stolthet för vårt land; hade icke den fria undervisningen varit, skulle de måhända aldrig intagit den plats de gjort. Jag vill icke vara med om att borttaga denna rättighet. Tag bort den och missnöjet i landet skall blifva ännu större, ja, betydligt större, än när Riksdagen afslår en utvidgning af den politiska rösträtten, som man i våra dagar så mycket framhåller. Jag känner något till förhållandena i dessa djupa leder, som skulle beröras af en bestämmelse sådan som denna, och vore det fråga om att petitionera i denna sak, skulle man från Ystad till Haparanda kunna samla en orimlig massa petitioner, som skulle ropa: tag ej bort medlet för de många kunskapsökande, men fattiga ynglingar att förvärfva sig den bildning, som för dem i framtiden ej kan uppvägas med något annat — ej ens med guld. Tag ej bort från den mindre bemedlade fadren glädjen och tillfredsställelsen att kunna gifva sin son den uppfostran, som våra läroverk nu nära nog kostnadsfritt erbjuda. Icke minst från social synpunkt i flera hänseenden tror jag det är mindre välbetänkt att ens framkomma med ett sådant förslag. Och hvarföre har det framkommit? Jo, därför att läroverkens lärare behöfva, fordra och önska en löneförbättring. Men icke kan det vara rätt, att den fattige eller mindre bemedlade skall få betala detta.

Det finnes så många personer af olika samhällsklasser, som, utan att vara hvad man i allmänhet kallar fattiga, likväl komma att drabbas hårdt, om de skola erlägga en sådan terminsafgift, som här föreslagits, enär, om de icke kunnat gifva sina barn något annat i arf, de dock under nuvarande förhållanden kunnat gifva dem åtminstone någon uppfostran. Är svenska staten då så fattig, att den icke kan aflöna sina skollärare? Och kunna vi icke aflöna dem på något annat sätt, må vi då aldrig fatta ett sådant beslut, som det Utskottet här föreslagit.

En talare, som yttrade sig under diskussionen om den politiska rösträtten och varmt förordade antagandet af en förändring till dess utsträckning, slutade sitt anförande med att lägga handen på bröstet och utropa: »med handen på hjertat ber jag att få yrka bifall». Jag ville säga detsamma då jag yrkar afslag å föreliggande punkt. Jag yttrade mig icke i fråga om den politiska rösträtten, den betyder för så många mindre än nu föreliggande. Denna fråga deremot är af långt

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.*
(Forts.)

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

större betydelse, här är icke fråga om tillegnandet af några nya rättigheter — här är fråga om att taga bort en rättighet som nu eges, hvilket skulle svårt drabba icke blott många af samtidens föräldrar och barn, utan äfven framtidens. Jag yrkar afslag på punkten.

Herr O. G. Nordenskjöld: Äfven om man gillar en hel del, af hvad Utskottet i denna punkt föreslagit, kan man icke derföre gilla allt. Särskildt, hvad beträffar detta mom. e), ber jag att få förena mig med dem, som yrkat afslag derå, och jag gör det utom på de skäl, som här förut anförts, äfven med åberopande af dem, som i fjor i denna Kammare anfördes af Herrar Ola Andersson, Anders Svensson i Lösen och Torpadie med flere. Jag är öfvertygad om, att en terminsavgift, som kunde i någon väsentligare mån bidraga till lättnad i statens utgifter för elementarläroverken, skulle från dessa aflägsna många, hvilkas fäder icke kunde betala en så hög terminsavgift. För en fader, som redan betalar 250 till 300 kronor om året för sin son, skulle det, om han dertill finge betala en terminsavgift af 50 till 100 kronor, blifva rent af omöjligt att vidare hålla gossen i skolan. Jag har stått så mången yngling nära, som just kunnat hänföras till denna kategori, söner således icke af alldeles utfattiga föräldrar, utan söner till hemmansegare, och jag vet derför, att mitt påstående är sant. Jag tror i likhet med den föregående talaren, att, om vi skola bevilja lärarne den löneförhöjning, som ju anses behöflig, staten kan göra detta på annat sätt, utan att tillgripa en sådan åtgärd som terminsavgifternas höjande.

Motionären har i början af sin motion yttrat, att han väckt den med anledning af den diskussion, som den 5—7 Maj 1880 fördes i denna Kammare. Men om jag går tillbaka till denna diskussion, så kan jag icke finna, att någon enda af Kammarens ledamöter förordade den då afgifna motionen, med undantag af motionären sjelf, och till och med han biträdde sedermera ett af Herr Hedin framställt förslag, hvori sades, att terminsavgifterna i *någon mån* skulle bidraga till lättnaden af statens utgifter. Såsom Herrarne torde finna, är det en ganska betydlig skilnad mellan det då afgifna förslaget och det nu föreliggande, der det heter, att terminsavgifterna böra höjas för att derigenom åstadkomma en *väsentligare* lättnad i statens utgifter. Men till och med Herr Hedins förslag blef efter omröstning förkastadt. Jag skulle för min del tro, att vi äfven i år hafva skäl att afslå motionen och icke genom ett uttalande binda oss i denna fråga, så mycket mer som vi vid remissdebatten erforo, att man inom Ecklesiastikdepartementet för närvarande söker att finna på någon utväg för att på annat sätt förskaffa lärarne den föreslagna löneförhöjningen.

Jag ber för min del att få yrka afslag på det nu föredragna momentet.

Herr Wieselgren: Några dagar innan denna fråga i fjor behandlades i Kammaren, meddelade mig en gammal universitetskamrat att ett antal skollärare sins emellan rådgjort med anledning af förslaget om införande af väsentligen höjda terminsavgifter för åtnjutande af undervisning i statens läroverk. Anledningen till förslaget var ju lätt

begriplig. Man ville på det sättet skaffa medel för åstadkommande af den af elementarlärarne önskade och såsom billig erkända löneförhöjningen. Resultatet af öfverläggningen blef emellertid en förklaring, att, derest den löneförhöjning, som de för sin del ansågo både behöflig och berättigad, icke kunde ävägabringas på annat sätt än genom borttagande af den i det närmaste kostnadsfria undervisningen i de allmänna läroverken, de hellre föredrogo att »tiga och lida»; till ett sådant pris ville de icke köpa löneförbättringen. För min del finner jag detta svar icke blott ädelt, utan äfven väl grundadt; det antydda priset vore onekligen *för högt*. Att beträda ifrågasatta utvägen skulle sätta på spel oberäkneliga insatser för vår framtida utveckling. Eller skulle det verkligen vara så, att vår allmoges, vårt sämre aflönade presterskap, med ett ord, alla de samhällsklasser, hvilka tillhöra de mindre bemedlades antal, numera äro så utblottade på andligt innehåll, så intellektuellt försämrade att de icke vidare skola kunna bidraga till vårt odlingsarbets framgång? Jag tror för min del att så *icke* är förhållandet; och jag finner skäl för min mening deruti att jag bland dem, med hvilka jag sjelf varit jemnårig, räknat åtskilliga begåfvade personligheter, ja, jag vågar säga, att den allra mest begåfvade af dem — en man, som redan hunnit förvärfva sig ett hedradt namn inom sitt fosterland — just tillhörde det nämnda samhällslagret, den klass af mindre bemedlade, som, om den kostnadsfria undervisningen vid denna tid eller för omkring tjugu år sedan varit afskaffad, icke skulle hafva varit i stånd att lemna det nu gifna tillskottet till vårt andliga nationalförsvar. I Måndags, då samma fråga som nu blef berörd, omtalade för mig en ärad vän, att vid lärofrågans behandling förra året fyra män, hvilka hvar inom sitt område bidragit att hos vår samtid häfda vårt lands gamla rang inom vetandets verld, män, hvilkas namn vi med vördnad nämna, vid ett samqväm, der frågan om de väsentligen förhöjda skolafgifterna kommit på tal, hvar för sig måst förklara, att de icke skulle hunnit den ställning de nu lyckats vinna, derest icke undervisningen i statens läroverk i deras ungdomstid varit fri. Upprepade erfarenheter af detta slag torde visa, att den kostnadsfria undervisningens stora vigt ej blott bör anses oomtvistlig för hvad angår den framfarna tiden, utan att den äfven bör såsom sådan kvarstå för den tid, som är, liksom för den tid, som kommer.

Det har påståtts af en föregående talare, då mom. d) var under behandling, att orsaken, hvarföre man påyrkade, att de smärre städerna skulle få bibehålla sina pedagogier och mindre läroverk, låge i vederbörandes lust att derigenom få tillfälle uppehålla *klassskilnaden* inom dessa samhällen och sålunda förekomma att den förmögnare mannens barn intvingades i folkskolan, der dessa skulle få sitta bredvid den fattige arbetarens barn. Men jag vågar tro, att denna anmärkning med mera befogenhet kunnat vid behandlingen af nu föredragna punkten framställas emot dem, som påyrka en betald undervisning och väsentligen förhöjda terminsafgifter för begagnande af undervisningen vid statens läroverk. Ty min erfarenhet är den — och jag tror, att alla de, som genomgått statens läroverk skola med mig instämma — att man under hittills stadgade betalningsförhållanden, *just der* sammanträffat med barn från *alla* samhällsklasser och att den kostnadsfria undervisningen

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.*
(Forts.)

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

skapat goda vänner, ja, verkliga »hjärtväänner» af barn bland de skilda flockarne, de må hafva kommit från stugan, eller bott i bättre boning än så. Men om man vill skydda oss med hänsyn till de djupare grunder man underlagt yrkandet om bifall till punkten *d*), skulle jag likväl vilja påstå, att man dervid stannat på halfva vägen. Den verkliga grunden — jag skulle icke hafva vidrört det smärtsamma ämnet, om ej det anmärkta yttrandet nödgat mig dertill — ligger i sanning långt djupare än att den på det förordade sättet skulle kunna förebyggas; ty den är ju att finna i människohjertats högmod — och hvilka *yttre* anordningar man än må träffa, lär man dock icke med dem förmå bortrycka denna »rot till allt ondt»! Den kan växa och trifvas hos barnet, det må växa upp i hvilken boning som helst och hafva på hvilka skolbänkar som helst erhållit sin undervisning; icke lär den omständigheten, att man går i en folkskola, kunna förhindra, att barnet i den fina tröjan ser ned på barnet i den grofva eller lappade tröjan, med ett ord, att icke något tillfälle gifves för det högmod, som gror äfven i barnahjertat att skjuta upp och göra sig märkbart? En så omskapande förmåga torde vara oåtkomlig för hvarje yttre anordning här i världen.

Jag tror emellertid, att denna slags klasskilnad, som hvar och huru den än visar sig, måste utöfva ett plågsamt inflytande och ofta medför ganska farliga följder, fortfarande skall motverkas och alltid i någon mån minskas just derigenom, att vi bibehålla de allmänna läroverken öppna för *alla*. För min del skulle jag åtminstone djupt beklaga, om denna Kammare till den grad glömde sin egenskap af »*folkvald*», att den ville bidraga till förstärkande af det anmärkta förhållande, som icke nog länge, icke nog kraftigt kan undanskjutas, och det måste komma att gynnas, om man såsom nu är föreslaget i väsentlig mån höjer terminsafgifterna.

Jag ber att få yrka afslag på Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr *Björn* instämde med Herr *Wieselgren*.

Herr *Olof Jonsson*: Den vacklande hållning, denna Kammare iakttog förledet är vid behandlingen af motsvarande punkt i det då tillsatta Tillfälliga Utskotts betänkande, har gifvit mig anledning att begära ordet för att åtminstone få i protokollet förvarad min egen åsigt i frågan. När man går att bedöma de verkningar, den föreslagna högre terminsafgiften skulle komma att utöfva, ber jag Kammarens ledamöter tänka tillbaka på den tid, då denna anordning med terminsafgifter först infördes. Jag minnes för min del mycket väl, hurusom för icke mera än en 15 eller 20 år tillbaka man ännu i landsbygden med så kallad djeknegång understödde en del ynglingar för att de skulle kunna uppehålla sig vid elementarläroverken, och detta till följd deraf, att den tiden tilloppet till de allmänna läroverken icke ansågs vara tillräckligt stort att motsvara det allmännas behof af till olika ändamål bildade män. Men huru förhåller det sig nu? Numera kan väl svårigen någon påstå, att det är brist på aspiranter till de offentliga anställningarne.

Nej, tvärtom, från skolorna utgå stora skaror af unga män, som under många år få vänta på platser och få ganska svårt att draga sig

fram och ofta händer att de äro samhället snarare till last än till verklig nytta, som de väl borde vara genom sin bildning. Detta är ovilkorligen ett förhållande, som måste inverka på beslutet i denna fråga.

Här har talats mycket om, att, ifall den fria undervisningen förut icke funnits i Sverige, vi skulle vara i saknad af åtskilliga stormän, som blott genom denna fria undervisning kunnat komma fram. Kan någon verkligen tro, att om på denna tid terminsafgifterna varit några tior högre, dessa blifvande stormän skulle endast derigenom kunnat afhållas från att bevista skolan? Jag åtminstone tror det icke; ty huru stor del utgöra i sjelfva verket dessa terminsafgifter af hela den kostnad, som fordras för en något så när grundlig undervisning? Terminsafgifterna uppgå nu till högst 30 kronor per år, men en yngling, som uppehålls af sina föräldrar i en stad, för att studera, kostar 6, 8 à 9 hundra kronor om året. Jag betvivlar således att denna terminsafgift af ungefär 30 kronor per år skulle kunnat afhålla dessa stormän från att såsom ynglingar söka bildning. Jag ber också få fästa Herrarnes uppmärksamhet på ett annat förhållande, som i detta afseende kan vara upplysande, nemligen att, om det verkligen är den fria undervisningen, som frambringat desse store män, huru är det då möjligt att Danmark och Norge, der terminsafgifterna äro mångdubbelt högre än hos oss, stå i många afseenden långt framför oss på bildningens ståndpunkt. Sverige kan icke efter hvad jag vet uppvisa sådana frejdade skalder och författare, som Danmark och Norge för närvarande ega. Det vore således underligt om en förhöjning af terminsafgifterna skulle verka derhän, som man här förestält sig.

Den förste ärade talaren i detta ämne, representanten från Grenna har sagt, att det vore alldeles origtigt att belasta den fattige studeranden med högre terminsafgifter. Jag ber då att i min ordning få fråga honom, hvilken det är som får betala skollärarnes aflöning? Måne detta icke till största delen är relativt taget den fattige. Vi böra nemligen komma ihåg, att det endast är en försvinnande liten del af statens behof, som uttages efter hvars och ens förmögenhet och att den ojemförligt största delen deraf drabbar folket, icke i den mån, som det kan betala, utan i den mån, det kan konsumera. Det förefaller mig därför besynnerligt att man kan komma fram med en sådan sats, som denne ärade talare, då det snarare kan sägas, att, såsom det nu är, den rikes barn får undervisning gratis på den fattiges bekostnad. Således kan jag icke finna att denne talares resonnement håller streck. Jag vill äfven påpeka att under det sistförflutna årtiondet från 1871 till 1881 har anslaget till elementarskolorna vuxit med öfver en million kronor eller ungefär $\frac{2}{3}$ af hela det gamla anslaget. Jag undrar därför om man icke i tid bör tänka på ett medel att, innan anslaget vuxit allt för mycket, hålla detsamma inom måttliga gränser? Annars veta vi icke hvar det i detta fall till sist kan stanna, ty tilloppet af lärjungar till skolorna afstannar icke, utan tvärtom. Det behöfves snart nog flera skolor och detta i sin ordning föranleder till att staten måste höja anslaget till skolundervisningen, och detta utan afseende på om staten verkligen får gagn af detta stora antal bildningssökande som går i skolorna eller icke. Bildning är visserligen bra för hvar och en

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.*
(Forts.)

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

att ega, men det måste dock åligga staten att se till att icke för mycket penningar upppoffras på en gren på bekostnad af alla öfriga, kanske lika nyttiga inrättningar. Jag vågar nemligen tro, att genom denna mängd af bildningsökande dragas ganska många nyttiga krafter från handeln och näringarne. Om förhållandena hos oss voro såsom de äro t. ex. i Förenta Staterna och åtskilliga andra länder, der den, som skaffat sig grundlig bildning, då han icke funnit en passende användning i det kall, hvartill han bildat sig, öfvergått till det praktiska lifvet eller till näringarne, då skulle faran deraf, att de bildningsökandes antal i så hög grad tilltager, vara mindre än den nu i verkligheten är. Jag vågar nemligen påstå att man knappast skall kunna finna att ens *en* procent af de lärda männen i vårt land öfvergifvit den bana, hvaråt de från början tänkt egna sig, för att kasta sig in på det praktiska lifvets olika delar eller näringarne. I sådant fall synes mig nu föreliggande fråga hafva en nationalekonomisk betydelse, som vi på inga vilkor böra underskatta.

Vi veta också hurusom starka röster oupphörligen höjas för åstadkommande af en förbättring af elementarlärarnes löneförmåner. Vill man jemföra deras inkomster med åtskilliga andra samhällsmedlemmars och dervid taga i betraktande huru mycket den bildning kostar dem, som utbilda sig för att blifva lärare, så måste man erkänna att dessa statens tjenare äro ganska lågt aflönade, och detta bör mana oss att tillse, hvilka utvägar må vara de lämpligaste att väljas för att kunna utan skada afhjelpa de strängaste behofven.

Efter hvad jag nu yttrat, kommer jag följaktligen till ett resultat, som är motsatt de föregående talarnes yrkanden, och jag kommer således att slutligen yrka bifall till Utskottets förslag. Men dessförinnan ber jag att få fästa uppmärksamheten på en sak, som visserligen icke kan nu afgöras, men för hvilken ett yttrande derom redan nu en gång kan komma väl till pass, jag menar användandet af terminsafgifterna, hvilka, som bekant är, nu utgå dels för bildande af en byggnadskassa och dels för belysning och uppvärmning af skollokalen. Om man undantager universiteten, har hvarje stads samhälle, inom hvilket ett läroverk är beläget, skyldighet att bekosta och underhålla vissa skollokaler; och om jag nu med de fördelar ett läroverk medför för det samhälle, der det ligger, jemför de kostnader, som den, hvilken bor utanför detta samhälle, måste underkasta sig för att sända sina barn dit, vågar jag påstå, att det icke är mera än rätt och billigt, att stadskommunen, der läroverket är beläget bekostar och underhåller dessa lokaler utan bidrag af terminsafgifterna. Jag hoppas också, att då skolfrågan en gång kommer att allvarligen behandlas och verkligen afgöras, jemväl denna fråga skall komma att på ett tillfredsställande sätt afgöras.

Jag yrkar, som sagdt är, bifall till Utskottets förslag.

Herr Ahlin: Jag känner mycket väl, att denna fråga har sina mycket stora svårigheter, och att ganska goda skäl kunna anföras både för och emot den föreslagna förhöjningen. De skäl, som af den siste talaren anfördes till förmån för Utskottets förslag, äro beaktansvärda och väga utan tvifvel ganska tungt. Jag vill likväl tillkännagifva, att det gladt mig att höra, det många talare före honom förordat kost-

nadsfri undervisning vid de allmänna läroverken; ty det förhållande härutinnan, som hittills i vårt land egt rum, har varit för oss ett föremål för glädje och stolthet, och det kan icke förnekas, att det skulle väcka stor sorg, om vår ekonomiska ställning, ehuru den icke är särdeles lysande, likväl blifvit så dålig, att vi icke längre hade råd att fortfara med hvad i detta afseende hittills egt rum eller att bestå den kunskaps- och bildningssökande ungdomen undervisning utan betalning. Utskottet har i sitt betänkande yttrat, att man redan gått ifrån grundsatsen att lemna kostnadsfri undervisning, och det är i viss mån sant. Men de afgifter, som för närvarande erläggas, äro dock till en del afsedda för den så kallade ljus- och vedkassan samt för aflöning till vaktmästare, och det kan ju icke anses mera än billigt, att ynglingarne sjelfva få bekosta uppvärmning och upplysning af skollokalen, hvilket ju är ett nödvändigt vilkor för ått de skola kunna vistas der och idka sina studier. Denna afgift måste också alla ynglingar, äfven de fattige, betala, ehuru det naturligtvis ibland händer, att en och annan icke han erlägga den, i hvilket fall man hittills åtminstone, såvidt jag känner, ändå icke ansett sig berättigad att på grund deraf afvisa denne yngling från läroverket. En annan afgift går till den så kallade materialkassan och användes för anskaffande af nödig undervisningsmateriel; och det kan ju icke heller anses vara mera än rätt och billigt, att ynglingarne, liksom de få köpa de böcker, de enskildt begagna, jemväl sammanskjuta penningar till den materiel, som ungdomen gemensamt begagnar. Det enda fall således, der man egentligen frångått den gamla grundsatsen af kostnadsfri undervisning, är i fråga om den afgift, fem kronor, som utgår till byggnadsfonden. Den erlägges likväl endast af de mera förmögna ynglingarne. Den senaste bestämmelsen derom är något strängare, i följd hvaraf äfven den, som icke ansetts vara egentligen förmögen, fått betala denna afgift. Klart är emellertid efter mitt förmenande, att åtskilliga farhågor, som man framhållit för den höjning i förhöjning i terminsavgifterna infördes, äro i ganska väsentlig mån öfverdrifna, och att hvad man sagt derom, att åtskilliga af våra stora män, om förhållandet under deras tid varit sådant, icke skulle kommit fram, ingalunda håller streck, emedan i hvilket fall som helst meningens naturligtvis vore, att den verkligt fattige ynglingen, derest han visade goda anlag, skulle åtnjuta undervisningen kostnadsfritt.

Bördan af den föreslagna förhöjningen af terminsavgifterna skulle egentligen drabba en klass af landets invånare, nemligen den bergade allmogeklassen. Lärjungeantalet från denna klass utgör i vissa läroverk en ganska stor procent och deribland finnes mången yngling, hvilken man icke rimligen skulle kunna befria, men som å andra sidan icke hade råd att betala och följaktligen icke kunde få rätt att deltaga i undervisningen. Vidare har såsom skäl för den ifrågasatta förhöjningen anförts, att derigenom tillströmningen till de allmänna läroverken kunde förhindras. Detta är ett konstladt medel, som jag för min del icke vill rekommendera. På detta område är jag absolut frihandlare och tror, att en hvar må sjelf bestämma valet af sitt lefnadskall, och huru han vill söka sin utkomst. Under nuvarande förhållanden kan det väl hända, att en och annan inkommer i läroverken, hvilken helst icke borde kommit dit och således bör så fort som möjligt sluta; men

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.*
(Forts.)

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

den saken reglerar sig sjelf. För åtskilliga år sedan var tillströmningen ganska stark, men det visade sig, att det sedermera blef svårt för ynglingarne att finna sin utkomst, och det hade till effekt, att lärjungantalet förminskades. Nu har återigen under de senaste åren en sådan tillströmning visat sig, men jag tror, att äfven nu denna oegentlighet skall reglera sig sjelf, och att man sålunda icke bör genom några konstlade medel inverka derpå eller göra någon inskränkning i hvars och ens frihet i detta fall. Dessutom har det nog numera blifvit sed äfven i vårt land i vida högre grad än förut — och jag tror förvisso, att det allt mer och mer skall blifva sed — att ynglingar, som inhemtat undervisning i de allmänna läroverken i lägre eller högre mått, derefter komma att vända sig till de praktiska yrkena. Det egentliga skälet till denna förhöjning skulle väl för öfrigt vara, att derigenom skulle beredas medel till förhöjning i lärarnes aflöning. Men den frågan är ju nu icke före; och det synes mig därför vara skäl att icke nu uti ifrågavarande hänseende fatta något beslut eller på förhand binda sig, förr än frågan en annan gång förekommer, i sammanhang med löneförhöjningsfrågan.

På dessa skäl förenar jag mig med dem, som yrkat afslag å det föredragna momentet.

Herr Borg: Man får icke undra öfver att denna fråga framkallat stora meningsbrytningar, då den är lika ny som omfattande. Icke heller må man undra öfver de ömma känslor, hvilka här uttalats för de mindre bemedlade och fattiga klasserna. Jag föreställer mig att de som uttalat dessa betänkligheter och dessa känslor dock icke tillräckligt tagit frågan i betraktande. Man kan visserligen uppställa åtskilliga önskningsmål och bland dem att all undervisning vore fri och att rike och fattige om hvarandra måtte åtnjuta fullt kostnadsfri undervisning, men frågan är, huruvida detta är möjligt att realisera. Visar icke den hårda nödvändigheten dag för dag allt tydligare att ett land som Sverige icke kan fortgå på den hittills i undervisningen följda banan? Nödgas icke regeringen, såväl den afgångna som den nuvarande, att i statsverkspropositionerna uttala betänkligheter i fråga om den prisbilliga undervisningen, och är icke ecklesiastikministern villrådig om huru den olägenhet skall kunna afhjelpas, som ligger i den utomordentliga tillströmning till de allmänna läroverken, som gör nya dyra byggnader hvarje år behöfliga och hotar att sluka allt större summor.

Detta är den ena sidan af saken. Å andra sidan — männe icke så många andra betänkligheter än de rent ekonomiska förefinnas, att man redan på grund af dessa bör noga öfverväga, innan man förkastar ett sådant förslag som det nu framställda? Är det ej så, att en alltför billig undervisning i statens skolor — helt och hållet afgiftsfri är den ju icke för närvarande — gör tillströmningen till dessa bildningsanstalter så betydlig att den framkallar, såsom rektor Gilljam yttrade sig under fjorårets debatt, en »sjuklig och vådlig företeelse» inom samhällskroppen benämnd det litterära proletariatet. Det synes mig högst betänkligt, att till allmänna läroverken draga så många att de, efter fullbordade studier, icke kunna få någon anställning hvarken i embetsverken eller på andra håll. Hvaraf skola de leva i framtiden, då de ej fått lära

något yrke? På ett guvernementsrådsmöte i Ryssland sistlidet är uttalades den åsigt, att den ofantliga tillströmningen till nämnde stats allmänna läroverk och omöjligheten att skaffa de derifrån utgångna eleverna någon sysselsättning i väsentlig mån befordrat — nihilismen. Låtom oss tänka på de tusentals unge män, som vid våra allmänna läroverk fått en högre bildning och som gått ifrån näringarne, utan att kunna vinna anställning i det allmännas tjänst, hvart skola de väl taga vägen och hvaraf skola de väl lefva?

Vidare kan anmärkas, att allmänna läroverken i sitt nuvarande skick icke har tillfälle till täflan med privata läroverk, hvilkas uppkomst och utveckling tvärtom hindras af den billiga, nästan kostnadsfria undervisningen i statens lärdomsskolor, alldenstund de privata läroverken naturligtvis icke kunna lemna undervisning utan betalning. Här i landet hafva visserligen uppstått fem privata allmänna läroverk med ett lärjungeantal af tillsammans 7 till 800 gossar. Men hur ringa är icke detta antal mot det till omkring 15,000 uppgående lärjungeantalet i statens allmänna läroverk. Denna nära nog fullkomliga saknad af tillfälle till täflan, detta de allmänna läroverkens så att säga monopoliserande af undervisningen gör emellertid att de icke kunna såsom sig bör uppfylla sin bestämmelse. Vidare har, som sagdt, den prisbilliga undervisningen i våra allmänna läroverk den stora olägenheten med sig, att läroverken blifva alldeles öfverfyllda af lärjungar, hvilkas antal stundom uppgår ända till 5, 6 à 700. Gå vi till våra grannar Norge och Danmark, så intager hvarje elementarskola der högst 200 lärjungar. Detta orimligt stora antal lärjungar i våra elementarskolor är äfven hinderligt för öfvervakandet af eleverna i moraliskt hänseende.

Män har sagt, att genom terminsafgiftens höjande vid allmänna läroverken de fattiges och obemedlades barn skulle blifva utestängda derifrån. Jag kan icke inse hvarföre detta skulle blifva följden, då man ju har tillfälle att genom friplatser och stipendier bereda sådana gossar af den obemedlade klassen, som visat anlag och flit, inträde vid nämnda läroverk. För öfrigt måste det vara den största vinst både för lärjungarne sjelfva och för deras målsmän, att sådana som icke hafva ovanliga anlag i tid uppmärksammas på detta och icke kastas in på en bana, på hvilken de ofta hafva allt annat än framgång och glädje att vänta.

Hvad slutligen beträffar statens omkostnader för ifrågavarande läroverk, så äro de oproportionerligt höga i förhållande till de uppoffringar som andra länder göra för sina elementarskolor, exempelvis Norge och Danmark, der statens utgifter för detta ändamål äro ofantligt lägre än hos oss. Svenska statens årliga utgifter under 8:de hufvudtiteln belöpa sig till öfver 10 $\frac{1}{2}$ millioner, under det att motsvarande utgifter i Norge endast uppgå till 4 och i Danmark blott till 3 millioner. Och af nyssnämnda på 8:de hufvudtiteln upptagna utgiftsbelopp uppsluka de allmänna läroverken ett högst betydligt belopp, medan det högre skolväsendet t. ex. i Danmark icke kostar mera än 2,100,000 kronor. Dessa siffror torde visa, på hvilken betänkelig väg våra allmänna läroverk inkommit. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.*
(Forts.)

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

Herr Abr. Rundbäck: Då jag vid föregående tillfällen tagit till orda i det förevarande ämnet, har jag gjort det för att söka till sina rätta proportioner reducera de påstådda farorna af Utskottets förslag, och har jag nu begärt ordet i samma syfte. Hvad Utskottet i denna punkt föreslagit är verkligen ej så farligt som man velat framställa det. Vi skola nemligen läsa Utskottets kläm i sammanhang med motiveringen, ty går klämman till Kongl. Maj:t, så kommer motiveringen att göra det också, och det blir då, som sagdt, icke så farligt med hvad Utskottet här föreslagit, som somliga förmena. Jag ber sålunda att få läsa upp det stycke af motiveringen som specielt rör denna punkt. Utskottet säger nemligen »att dock härvid stor varsamhet är att anbefalla, för att icke genom sådan åtgärd utestänga från läroverken dem, som befinna sig i en obemedlad ställning, men utmärka sig genom anlag, flit och stadgadt uppförande, är alldeles sjelfklart.» Här har Utskottet således undantagit alla obemedlade från dem, som skola betala afgift, och således är hela det der pratet om att de fattiges barn skulle utestängas från elementarläroverket utan all grund.

Vidare heter det i utlåtandet: »Likaledes torde böra uppmärksammas, att de för undervisningsväsendets upprätthållande stadgade afgifterna må fastställas till mindre belopp i de lägre än i de högre klasserna. Till förvärfvande af allmän medborgerlig bildning bör nemligen, af lätt insedda skäl, tillfälle beredas så många som möjligt, med så liten kostnad för dem, som ske kan, men rimligt må väl anses, att de, som önska grundlägga sådan bildning, hvilken en gång skall bana dem väg till lönande befattningar i statens tjänst, också med något högre afgiftsbelopp bidra till bekostande af den dyrare undervisning, som för sådant ändamål måste af staten dem tillhandahållas. Det ligger dock utom Utskottets befogenhet att i sådant hänseende formulera någon bestämdare framställning.» Utskottet har således här bifogat den tanken, att afgiften bör vara ringa i de lägre klasserna, något höjas i mellanklasserna och först egentligen blifva af någon betydighet i de högre klasserna, der ynglingen skall bibringas kunskaper för sin vidare utbildning till statstjenare. Det är dock endast de förmögnare, som skulle betala, men icke de fattige. Jag frågar, om icke den grundsatsen har skäl för sig, att den rike skall betala för sin sons undervisning, då han därför i en framtid kan få en ganska vacker valuta? Dessutom veta vi, att vi icke hafva fri undervisning för våra döttrar, utan tvärtom få betala denna ganska dyrt, och detta är äfven ett skäl för att den, som har råd att betala afgift för sin sons undervisning, äfven skall göra det. Det är blott detta, som Utskottet velat säga, och det torde icke i och för sig vara någonting så farligt. Om en komité skulle tillsättas för öfvervägande af frågan och jag sutte i denna komité, skulle jag för min del först och främst vilja befria de fattiga och detta till ganska stort procenttal, från all afgift. Jag skulle vidare föreslå, att de halfbemedlade, om jag så får uttrycka mig, betalade half afgift och att de, hvilka hafva två eller flera söner i skolan erlade en proportionsvis minskad afgift; och endast i de högre klasserna skulle för de förmögnares söner egentligen ifrågakomma högre afgift. Tager man saken på detta sätt, så innebär den icke någon våda.

Dessutom ber jag få påpeka ett förhållande, hvarå den siste ärade talaren äfven fäste Kammarens uppmärksamhet; det nemligen att, så länge staten icke fordrar betalning för den undervisning, den lem-nar, derigenom hindras uppkomsten af privata läroverk och utestänges hvarje täflan mellan sådana och statens läroverk.

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

På dessa skäl har jag biträdt Utskottets förslag, och yrkar jag bifall till dess hemställan under punkten e). Skulle man stöta sig på uttrycket »väsentligare lättnad», kunna dessa ord mycket väl utbytas mot uttrycket »någon lättnad» eller annat dylikt uttryck. Jag tror emellertid, att här icke är fråga om att skaffa staten några större inkomster genom förhöjning af afgiften, utan blott att tillämpa en riktig grundsats försigtigt och varsamt.

Herr F. G. Sandvall: Jag skall icke länge uppehålla Herrarne. Då jag förra året såsom utskottsledamot deltog i beredningen af denna fråga, reserverade jag mig visserligen icke mot Utskottets beslut. Men jag uttalade då mina betänkligheter att höja terminsafgifterna. Det är väl sant, att denna förhöjning skulle komma att drabba icke de fattiga, utan de rika, och dessa kunna mycket gerna tåla vid den. Men det finnes en annan klass, som i hänseende till förmögenhetsvilkor står mellan de rika och fattiga och hvilken klass icke kan räknas till någon af dessa kategorier. Det är just denna klass, som efter mitt förmenande kommer att hårdast och känbarast drabbas af dessa förhöjda afgifter, som möjligen kunna komma att uppgå till dubbelt eller fyrdubbelt så mycket som nu.

Man har sagt, att det är i sin ordning, att de rika skola betala för sina söners undervisning. Men jag tror att det just är de rika, som, om också icke i denna form, dock i allt fall bidraga med det största belopp till statskassan. Efter mitt förmenande gör statsverket för närvarande icke någon direkt förlust. Ty de medel, som inflyta i form af terminsafgift, tillfalla icke statskassan, utan samlas till en fond, hvarmed skolokalernas uppvärmning och lyshållningen m. m. bestridas. Staten kan således nu icke komma i åtnjutande af de medel, som eleverna erlægga, men är meningen att genom förhöjda terminsafgifter bereda statskassan inkomster, bör väl först så ordnas, att dessa medel icke behöfva tagas i anspråk för samlande af byggnadsfond, för underhållande af dyrbar materiel eller för lyse och värme. Jag tror dock, att det icke är välbetänkt att fatta det ifrågasatta beslutet, utan att det är bättre att låta afgifterna utgå till det belopp, som hittills är vanligt.

Jag skall icke längre upptaga Herrarnes tid, utan ber att få förena mig med dem, som yrkat afslag å momentet e) i Utskottets utlåtande.

Herr Liss Olof Larsson: Jag begärde ordet, innan ännu någon talat för Utskottets förslag i förevarande punkt, och det var min afsigt att yttra några ord till förmån för detta förslag. Men då sedermera Herr Olof Jonsson haft ordet, kan jag i allo ansluta mig till hans yttrande, och jag har icke mycket att tillägga. Jag ber dock att få säga att det förefaller mig som att man i denna Kammare använde de fattiga klasserna likasom jonglörerna bruka använda sina

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

bollar; man kan använda dem till hvad man vill. Man har här talat om de fattiges intressen och har för deras skull ej velat förhöja ifrågasvarande afgift. Så är äfven förhållandet, när fråga är att pålägga någon skatt. Det är då alltid de fattige klasserna, för hvilka man så mycket ömmar. Nu vore det visserligen utmärkt vackert och det låter så ståtligt, att kunna säga att undervisningen är fri, men det vore ju ändå vackrare om man kunde säga att det äfven vore kostnadsfritt underhåll för lärjungarne i skolorna. Det är så mycket som låter vackert, såsom t. ex. om man skulle borttaga alla skatter för folket, men hvar träffar man på dem som skola betala, det är frågan? Så äfven här. Hvem skall betala kostnaden för undervisningen? Jag vågar påstå för min del att bland dem, som genomgå våra läroverk, tillhör det största flertalet de mest burgna klasserna i landet. Det är således icke de fattige, som man hjälper, genom de lägre terminsavgifterna, utan det är de förmögna klasserna, hvilka nog derförutan mäktat underhålla sina barn och gifva dem uppfostran. Jag tror att man kan vara den fattiges vän och vara det lika mycket, om man yrkar bifall till Utskottets förslag, hvilket jag nu anhåller att få göra.

Häruti förenade sig Herr *Sven Andersson* i Plöninge.

Herr Hedin: Jag skulle vilja anhålla, Herr Talman, att man icke måtte spöka ut denna fråga så förskräckligt, som man velat göra i afton. Vill man se densamma så som den af Utskottet vid innevarande och föregående års riksdag framstälts, så är den ganska enkel och ingalunda så förfärande.

Här har nämnts det intresse, som är förknippadt med frågan om terminsavgifternas förhöjning, nemligen att väsentligen förbättra lönerna för lärarne vid de allmänna läroverken. Är då detta intresse blott ett enskildt, personligt intresse? Nej, svarar jag, det är läroverkets och lärjungarnes intresse. Förbättrar man icke lärarnes löner, så skola vi snart komma derhän, att stå utan lärarekrafter, då man, för att ej lemna lärareplatserna tomma, får taga till lärare icke sådana personer, som förskaffat sig en utmärkt vitsordad kompetens till lärarebefattningar, utan sådana som blott nödtorfteligen förvärfvat de erforderliga insigterna, och då äfven de icke räcka till, så får man i alltmera växande skala anlita extra lärare, och hvar får man söka dem? Säkerligen ofta bland de sämre studenterna.

Det skulle nog kunna ådagaläggas, att det icke är i bildningens intresse, att en stor mängd ynglingar just ur alla samhällsklasser till följd af den nära nog fria undervisningen får likasom — må ordet förlåtas mig — på grund af ancienniteten *nöta* sig fram genom skolan utan rekommendation af flit eller förmåga. Dessa drönare på skolbänken draga ned undervisningen och skada de öfriga lärjungarne.

Jag ber vidare att få erinra derom att då Utskottet önskar att genom en höjning af terminsavgifterna en väsentligare lättnad i statens utgifter för de allmänna läroverken må åstadkommas, detta icke är så förskräckligt. De allmänna läroverken räknade sista höstterminen öfver 15,000 lärjungar. Om jag multiplicerar denna summa med 5 eller 10 kronor i ökade terminsavgifter, så komma vi redan till en summa, som

är stor nog att bereda staten en »väsentligare» lättnad i utgifterna för läroverk, äfven om man från antalet af 15,000 lärjungar skulle draga 20 å 25 procent, som blefve fullständigt befriade från afgift. Att bereda staten en sådan lättnad skulle väl icke vara så farligt.

Vi stå för öfrigt icke framför någonting nytt. När här talas om kostnadsfri undervisning, så låter det som om ingenting nu skulle betalas för undervisningen, men enligt lönerogleringskomiténs uppgifter variera terminsafgifterna vid olika elementarläroverk emellan 10 kronor 20 öre och 20 kronor. Är det då så förskräckligt att nu i förhållande till det förändrade penningvärdet, göra ett litet tillägg till terminsafgifterna? Jag anhåller, Herr Talman, om bifall till Utskottets betänkande.

Herr Lyth: Endast några ord, mine Herrar! Äfven jag önskar bifall till den föreliggande punkten oförändrad. Jag skulle nemligen icke för min del ens vilja ändra orden »väsentligare lättnad» till »någon lättnad»; jag tror att det förra uttrycket gerna kan stå kvar och att det, på de skäl, den siste värde talaren anført, låter väl försvara sig. Jag vill endast anmärka en omständighet, hvarpå ingen af Kammararens ledamöter, hvilka hittills yttrat sig i frågan, fästat uppmärksamheten. Hvad skulle inträffa om terminsafgifterna höjdes, på sätt Utskottet föreslagit. Jo, ungefär detsamma som nu sker i våra flickskolor. Der få vi nu för våra döttrar betala afgifter, mycket större än hvarom här är fråga, och jag har icke hört någon klaga deröfver, utan föräldrarna äro glada och tacksamma och betala gerna för den undervisning deras barn der åtnjuta.

På samma gång jag nu nämner detta, får jag förklara att jag icke tror att meningen är att alla, som äro obemedlade, skola få friplatser, utan endast de lärjungar, som äro rikt begåfvade och genom flit och skicklighet göra sig deraf förtjente.

Genom dessa friplatsers inrättande är det också tydligt att det talet vi här hört, att vi skulle gå miste om så många store män, som från kojan stigit upp till statens högsta värdigheter, icke förtjenar något afseende.

Af dessa skäl ber jag få tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Gasslander: Det är oss alla bekant att för närvarande bestrider staten uteslutande aflöningen för lärarne vid de allmänna läroverken. Nu föreslår man här att föräldrar och målsmän till skolbarn skola bidra till denna aflöning.

Detta innefattar enligt min uppfattning ingenting annat än en ny direkt beskattning af vissa samhällsmedlemmar, nemligen sådana som hafva barn i skolorna. Denna beskattning har visserligen samma fördel som bränvins- och tullskatterna, nemligen att hvem som vill kan undandra sig densamma. Den, som nemligen föredrager att spara in afgiften, i stället för att befordra sina barns uppfostran, kan naturligtvis undvika denna beskattning och det är ju naturligtvis en fördel för den skattskyldige, men om detta också från statens sida är en fördel, vill jag lemna derhän; så mycket kan jag åtminstone säga att detta system helt och hållet strider mot våra traditioner.

*Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)*

Angående vissa
ändringar i
undervisnings-
väsendet.
(Forts.)

Vi veta att för närvarande arbetar en stor komité, som har till uppgift att utreda våra skatteförhållanden. Kan det vid sådant förhållande verkligen vara lämpligt att på förhand förklara sig för ett förslag sådant som det nu föreliggande?

Dessutom är det en sak som förefaller mig temligen märkvärdig. Man har nemligen sagt att man genom antagandet af detta förslag skulle kunna från skolorna utesluta drönare och sådana lärjungar som äro till skada och skam för hela läroverket. Förefinnas då sådana drönare endast bland de mindre bemedlade barnen eller kunna de icke äfven finnas bland förmögnare klassernas söner?

Vidare påstår man att denna sak är så liten och att man gör så mycket af densamma. Har den verkligen så stor betydelse, att den reformerar skolan och derifrån utesluter dem, som icke visa håg och flit vid undervisningen, är den ju ganska stor.

För min del tror jag dock icke att den i nämnda hänseende har en sådan stor makt.

Jag skall nu icke vidlyftigare yttra mig i frågan, utan förenar mig med dem som yrkat afslag å punkten.

Herr Hedin: Den siste värde talaren har behagat citera mina ord på ett sätt som jag icke vill närmare kvalificera.

För den händelse någon annan hört lika illa som han, skall jag dock tillåta mig upplysa att jag *icke* sagt att »drönare» endast finnas bland de mindre bemedlade klassernas barn, utan jag har sagt att sådana komma från *alla* samhällsklasser.

Så föllo mina ord, derom kommer det ojusterade protokollet att vittna.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen propositioner, enligt de gjorda yrkandena, dels på bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan, dels ock på afslag å samma hemställan; och fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Som votering likväl begärdes, skedde uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarrens Första Tillfälliga Utskott hemställt i 1:sta punkten mom. e) af dess Utlåtande N:o 4, (i samlingen N:o 22), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är Utskottets förevarande hemställan af Kammarrens afslagen.

Voteringen, i vanlig ordning företagen, visade 89 ja mot 28 nej; varande alltså Utskottets hemställan bifallen.

Mot det sålunda fattade beslutet anmäldes reservation af Herr *A. Svensson* i Lösen.

Slutligen biföll Kammaren Utskottets under *2:dra punkten* i mom. *f)* och *g)* gjorda hemställanden.

Jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen skulle de beslut, Kammar-
ren den 21 innevarande månad och denna dag fattat med anledning af
det föreliggande utlåtandet, genom utdrag af protokollet delgifvas
Medkammaren.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag; och åtskildes derefter Kammarrens
ledamöter kl. $\frac{1}{2}$ 12 på natten.

In fidem
H. A. Kolmodin.
